

45-ik szám. Novemb. 7. 1867.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja : 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
a kóziatok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1867.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV
M. AKAD. NYOMDÁSENÁL.

TARTALOM.

Cikkek: „Az omblai forrás.“ — „A magyar emigráció viszontagságai történetéből.“ *Szokoló Viktor*tól. — „Erdélyi képek.“ (Kolozsvár fellegvára.) *Péterfi Domokostól*. — „A kolozsvári nemzeti színház.“ *Felházy Károlytól*. — „Kossuth Lajosné bujdoklásáról 1849-ben.“ *Subkégel M.*tól. — „Kaland egy óriási kigyóval.“ — „Komáromi napok 1849-ben.“ *Hamary Dánieltől*. — „Észak-amerikai utazásomnaplója.“

Rosti Páltól. — „Egy hét története.“ *Vadnai Károlytól*. — „Ujdonságok.“ — „Irodalom.“ — „Zeneművek.“ — „Szerkesztői üzenetek.“

Képek: „Az omblai forrás Dalmátiában.“ — „A kolozsvári fellegvár.“ — „A kolozsvári nemzeti színház.“ — „Kaland egy óriási kigyóval.“ — „Karikaturák.“

Ujdonságok.

— „Hunyady László végbucsuja“ című műlapunk szétküldését kiadóhivatalunk már megkezdette azon egész éves előfizetőink részére, kik a 30 krnyi csomagolási és bélyegilletéket beküldötték. Mivel azonban a szétküldés egyszerre nem, hanem csak részletenként történhetik, azért kérjük a t. előfizetőket **addig nem reklamálni**, míg kiadóhivatalunk nem jelenti, hogy a képeket mind szétküldé.

* (A képviselőház) utóbbi üléseiben Hevesmegye ügyével foglalkozott. Folyt a vita a fölött, vajjon elfogadható-e a belügyminiszter válasza a Hevesmegye bizottmányi ülésének felfüggesztése miatt tett interpellációra. Almásy Sándor tiz társa nevében indítványt tett, hogy a kormányt vád alá vegye a képviselőház. A jobboldal nevetett erre, s a baloldal sem helyeslé. Tisza Kálmán szólt ellene, aztán ő is indítványt tett, hogy a ház jelentse ki, miszerint a kormány eljárását törvénybe ütközőzőnek tartja. Erre aztán megeredtek a viták jobbról és balról. Nyáry szólt először Tisza indítványa mellett, Eötvös pedig egy hosszabb beszédben a kormány részéről. A jobb, bal és szélsőbaloldal legjobb szónokai léptek ki, s több ülésen át folyt a vita.

* (A Kiszfaludy társaságnak) okt. 30-án tartott havi ülésén Vadnai Károly tag felolvasta Asbóth János értekezését Hebbelről; ez része egy nagyobb szépészeti cikksorozatnak, mely ilyen cím alatt alatt: „Széptani vázlatok külföldről“ beadatván, Fábian Gábor és Pulszky Ferenc bírálata alá bocsáttatott. Végső felülvizsgálat alá bocsáttattak Fincický Mihály orosz népdalai is. A helsingforsi finn irodalmi társasággal a Kiszfaludy társaság csereviszonyba lépett. Kiszfaludy Károly sirját elhatározta a társaság évenként halottak napján megkoszoruztatni. Kiszfaludy Sándor siremlékére a társaság ivén összesen 47 ft 50 kr gyűlt be, s az illető bizottsághoz már el is küldetett. A pártoló tagok a folyó évré szóló könyvilletményül Pákh Albert szépirodalmi műveit és Feuillet Octáv „Sybilla története“ című regényét kapják Concha Győző fordítása szerint. Meglehet, hogy e két könyvhöz még egy kisebb, de nem kevésbé érdekes fog csatlakozni: a finn népköltészet virágait tartalmazó. A legújabb Shakespeare fordítások, melyek a Kiszfaludy-társaságnak benyújtattak, meg nem ütötték a mértéket. A legutolsó ülésben két fordítás, „Rómeo és Julia“ és „Pericles“, habár, kivált az előbbi, nagy szorgalommal van dolgozva, félrevettettek.

* (Magyar pénzek.) A magyar pénzügyminiszteriumban a magyar pénzügyi törvény, hirszerint, már ki van dolgozva, s legközelebb a bécsi birodalmi pénzügyi miniszteriumhoz fog megtekintés végett felterjesztetni. E törvény szerint minden eddigi érmet veretni fog a magyar pénzügyminiszter; a pénz alapja az 500 grammos vámfont leend. A magyar pénzverdek aranyokat, forintosokat, tizkrajcárosokat négykrajcárosokat és krajcárokat fognak verni; az aranyok sulya és nagysága az eddigi marad és előoldalukon következő köriratot viselnek: Ferenc József, A. császár M. H. T. országos király, Erdély N.-F. s az évszám. (E betűk alkalmasint hibásak.) Hátulsó oldalán Magyarország cimere a négy társország cimerétől környezve. A forintosok $\frac{2}{50}$ rész vámfont sulyuak s mindkét oldaluk az aranyokhoz hasonló, csakhogy még értékük is meg van jelölve 1 F. által. Szegélyük sima, és homoru betűkkel ezen körírás olvasható rajta „Bizalmam az ősi erényben.“ A tizkrajcárosok az 1849-ki hatkrajcárosokhoz hasonlítanak. Előoldaluk a forintosokéval egyenlő, tulsó lapjukon pedig e felírás olvasható: „10 krajcár“, mely felett a magyar korona lebeg, s mely alatt egy babér koszorútól övezve az évszám áll. A négy és egy krajcárosok az eddigi alakuk maradnak, előlapjukon Magyarország és 4 társországának cimere, hátsó lapján csorkoszoruban a 4 és illetőleg 1-es szám és alatta az évszám. A magyar pénzügyminiszter továbbá feljogosittatik, hogy az 1857-ki egyezmény szabályzata szerint egyleti tallérokat verethessen. Minden pénzenemen rajta lesz a veretés helye, és pedig: Körmóc Lit. B. vagy: Károlyvár Lit. E.

* (Egy iparlovag) ámitott közelebb hoszas ideig Budapesten, ki gróf Eszterházy Oszkárnak adta ki magát, s kinek megnyerő, tetszetős külseje, míveltsége és finom modora semmi kétséget sem engedtek meg előkelő származása felől. Eszterházy Oszkár nevével, ki csak franciául és angolul tud, s egy mulát szolgálóval a császárfürdőben lakott s nagyuriasan élt. A legválasztékosabb fogat és számos cselédség állt rendelkezésére és nagyban vásárolt, leginkább hitelre. Csak maga a lószerszám 600 frtba került, melyre az állítólagos gróf 300 ft foglalót adott s a többivel csak rövid ideig akart adós maradni. Egy pesti kereskedőházban egy 600 font sterlingre szóló jamaikai hitellevelet 6000 frtra váltott be, stb. Mult vasárnap a gróft több hitelező kereste, de őt sehol sem találhatták s ennek folytán a hitelezők a hatóságot értesíték az esetről. Annyi bizonyos eddig, hogy az állítólagos gróf feleségéstől mult szombaton bérkocsin ment Téténybe, ott kiszálltak s a bérkocsit vissza-

Harmadik évi folyam.

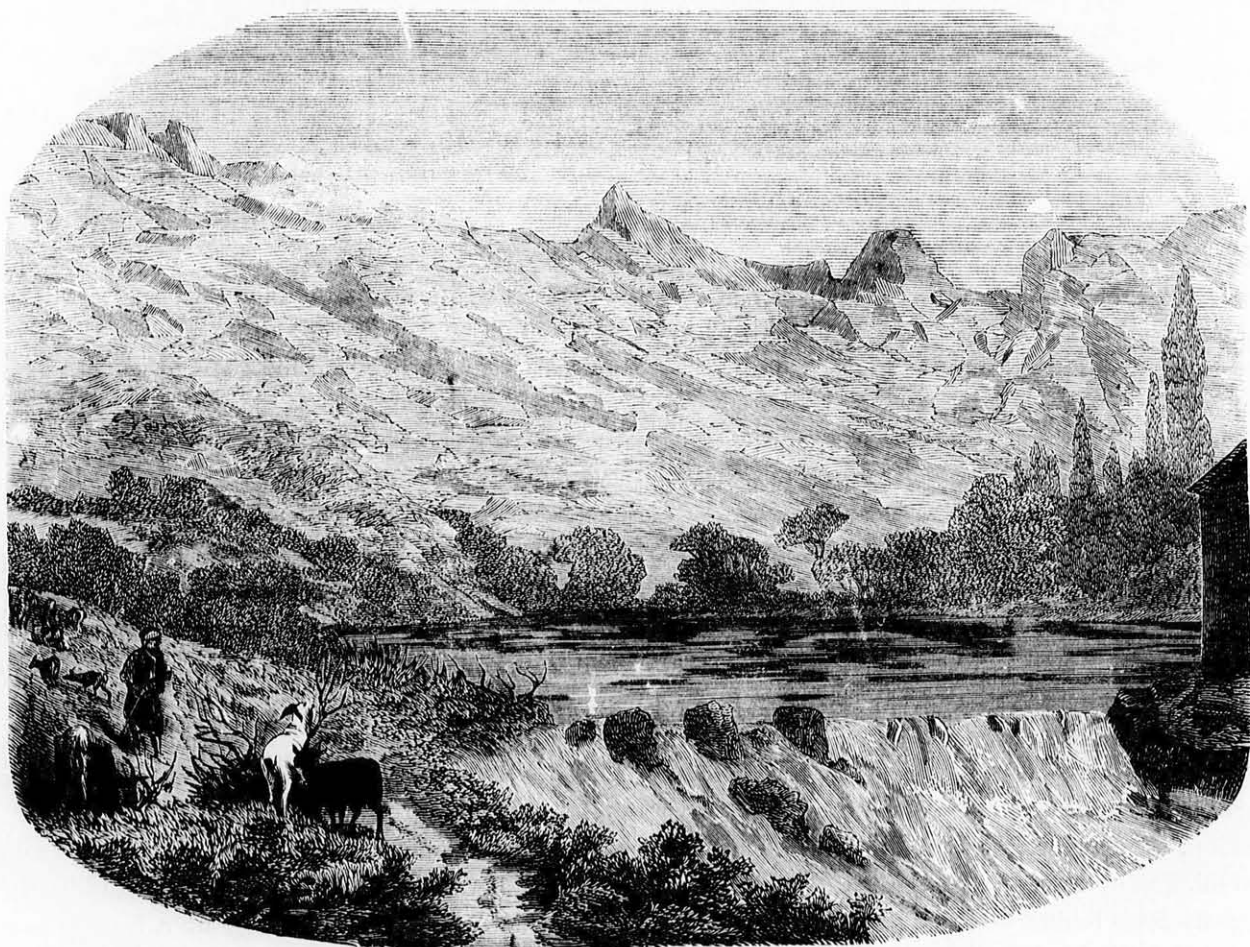
44. szám.

Oktober 31. 1867.

Az omblai forrás.

(Dalmáciában, Ragusa mellett.)

Dalmáciának némileg egyhangu partjai né- | Dalmácia ilyen keskeny tengeröblei közü-
 mely helyen oly szakadékosak, mint a norvé- | legérdekesebb a gradosai, nem messze Ragusától,

Az Ombla forrása Dalmáciában.

gialak s épen oly fjordokat, vagyis sziklák kö- |
 zötti tengeresatornákat képeznek, melyek mélyen |
 belényulnak a száraz földbe.

melynek egyszermind hadi kikötőjeül szolgál. Ha a |
 hajók az ezen öblöt észak és délről övedző meredek |
 partok mellett elvitorláztak, akkor már nem há-

borgathatja azokat semmiféle szél, mert kedves külsejű, mosolygó zöld ligetektől előkaesintgató házak által kerített és 120 lábnyi mély vízben vehetnek horgonyt.

A gradosai öböl a szárazföldre keletnek nyúlik be, zölde, de kopár hegyek közt, melyek Dalácia s a török tartományok közt határt képeznek. E csatorna északi partján országút fut végig s a víz fölébb már nem neveztetik Gradosának, mert ize már fölébb nem sós, a beléje ömlő Ombla hullámai miatt.

Tekintve az Ombla-folyó mélységét és szélességét, azt hisszük, hogy valamely nevezetesebb folyómot látunk, s bizonyos kíváncsisággal vizsgáljuk, hogy a majdnem kezünkkel érhető mészsziklahegyek hol nyílnak meg, hogy az áradatnak utat nyissanak. Egyszerre csak meredek hegyet s annak lábánál tágas vízmedencét pillantunk meg, nyugat felől kőtörlesz által kerítve, melyen át a víz zuhogva hull alá.

A medencében levő átlátszó és tiszta víz egy-

általán sima s csak közepén ismerhetni föl a forrást a víz gyöngye forrásából. Északról nem igen közelithetni meg s ott gyöp nyúlik le egész a víz szegélyeig, melynek mélységét ott mérhetni meg legjobban.

Ez az omblai forrás, melyet joggal neveznek a földalatti folyók királyának.

Hogy ezen természeti jelenséget méltányolhassuk, tudomással kell bírnunk a régi Illyria földtani alkatáról. Itt a víz mindenfelé behat a mészsziklák közé s számtalan az oly patak és folyócska, mely egyszerre csak eltűnik a földre s aztán néhány mértfölddel távolabb ismét előbukkan. Így például oly tárgyakat, melyeket Hercegovina folyójába, a Trebignóba dobtak, az Omblában ismét megtalálták s azért helyesen következtetik, hogy az omblai forrás nem egyéb, mint a Trebigno egyik, föld alá süllyedő ágának előbukkanása. Ha az Ombla vize árad, akkor azt mondja a dalmata, hogy „esett Trebignóban.“

A magyar emigráció viszontagságai történetéből.

Törökországban.

II.

(Folytatás.)

Fiala esete. — Lesseps ur a magyar menekültek irányában.

Más alkalommal — 1851. jan. 4-én, — egyik levele így hangzik :

„Alig találok tárgyat, melyről szóljak. Ki azt kívánná, hogy politikai eseményekről szóljak, az bizonyosan feledi, hol van Aleppo, s feledi az időnek jellemét, melyben élünk. — A török politika, mely Konstantinápolyban nagy csendességgel szövetik, a melyről a tartományokban legkevesebbet sem tudhatni meg, hasonlít a kártyajátékhoz, hol az együtt játszó hatalmak szörnyen vigyáznak, hogy valaki kártyájukba ne pillantson, s lesik a pillanatot, melyben valakinek kijátszásával diadalt ülhessenek. Az európai politikáról ugyan mindent megtudunk a „Times“-ból, „Debats“-ból, „Presse“-ből stb., persze négy hét múlva, de a megtörtént napi eseményekről két hónap múlva beszélni, kicsit késő. — Ki pedig jóslatot óhajt a jövő felől, az olvassa az *Almanac prophetique*t, vagy a legközelebbi letűnt — *Világtörténetet*.

„A helybeli újdonságok közül legfontosabb egy legközelebbi *fez-komédia*. — Fiala volt őrnagy, egy derék fiatal ember, most Bem titoknok volt, s mint ilyen, nála lakott. Bem halála után Masher bég azt kívánta, hogy haladéktalanul kiköltöz-

ködjék. Most három hónap alatt mi fizetést sem kaptunk; és Fiala megtakarított összegét utóbbi időben oda adta, hogy az öreg tábornok betegsége alatt szükségelt kiadások fedeztessenek; azért nem levén tehetsége lakot bérelni s azt fölszerelni, megkérte Masher bégot, hogy számára lakást rendeljen, vagy hátralévőségeit kifizesse. Masher bég, kinek a török kormánytól egyenes utasítása van, hogy szükségünkéről gondoskodjék, mindig kész bennünket boszantani, vagy ellenünk ármánykodni, de javunkra ugyan még egyetlen lépést sem tett. Így történt ezuttal is. — Fiala sem lakást, sem pénzt nem kapott. Ezen zavar közepette a francia konzul — ki semmi alkalmat sem mulaszt el jóindulatának tanúsítására — ajánlatot tőn, hogy a Kitabban üresen álló nyári lakát foglalja el. Fiala köszönettel elfogadta. Masher bég pedig ezt megtudván, egy közkatona által küldött szóbeli izenetében nyilvánítá, hogy ha a francia konzul lakát azonnal el nem hagyja, be fogja őt csuktatni. Ezen örültséget nem tudtam másképp magyarázni, minthogy M. b. midőn postáját elküldötte, részeg volt, mint szokása szerint minden este. De Fiala komolyan vette a dolgot, úgy gon-

dolván, hogy katonai becsülete van megsértve. A fölleválás első pillanatában a fezt lepecsételve elküldé M. bégnék egy levéllel, melyben kijelenti, hogy oly hadseregnél nem kíván szolgálni, hol még a törzstiszten is ily meggyalázás történik. Egyébiránt a fezt fölvételét nem most bánta meg először, mert csak az öreg Bem iránti tekintet tartóztatta őt, hogy azt már rég le nem tette. Ámbár ezen eset mindnyájunknak igen sokat árthat a kormány szemében, még is ez ügyet Fiala akként vitte, hogy eselekvését nem lehet roszalunk. Igaz, hogy Törökországban teljes lelkiismeret-szabadság van, és a törvény szerint vallását mindenki tetszés szerint változtathatja, mindamellett oly lépések veszélyesek szoktak lenni, mert nem egy példa van rá, hogy oly renegát, ki a keresztény vallásra visszatért, orozva meggyilkoltatott. Fiala most a francia konzul lakában tartózkodik.“

Allepoi leveleink utolsója, melyek akkor Császár Ferenchez valának intézve, 1851-ről így szól:

„A posta tegnap délben érkezett; és egy óra mulva azon hir terjedt el, hogy általános bünboesánat érkezett: ausztriai bünboesánat török alattvalók és tisztok számára! Később ezen hir a két Baloghra, az apára és fiúra szorított, mi hihető is, mert e két egyén némi idő óta eget és földet mozgásba hozott annak megnyerésért. Visszatérésük által Törökország keveset veszít, Pest keveset nyer. Az apa igen öreg és a fiú lump, ki magaviselete által csak ártalmunkra van. A legutóbbi hírek szerint egyedül a fiúra vonatkozik a bünboesánat.

„Közelebb, nem mint szoktam egy helybeli kereskedő, hanem török katonám által küldöttem a levelet postára. Ez azt mondja, hogy a postameszter a levelet először el nem fogadta, hanem biztosunkhoz kívánta vitetni, ki aztán az elfogadást egy pár szónak ráírásával eszközölte. — Habár a basa fölhagyott is eleinte követett boszantásaival, de némely formalításra mégis szerföltött ügyelnek.

„A basát illetőleg nem rég egy jeles sólyom-történet igen mulattatott engem. A francia konzulnak egy sólyma ugyanis megszökven, bizonyos belzettnek lakásába menekült. A konzul szolgálói üldözőbe vették, és mig az egyik a ház urától engedelmet hozott a sólyom elfogására, a másik azon fölfedezést tette, hogy azon szoba, melybe a sólyom repült, ezelőtt katolikusok kápolnája volt. Ez attól tartva, hogy a madár tovább repül, benyitotta az ajtót, mely állandóul nyitva szokott lenni. Szerencétlenségére éppen zárva volt és a házi úr, ki már a sólyom üldözésére enged-

met adott — a fölnyitás pillanatában megérkező, úgy gondolta, hogy a tettest *házfeltörő* gyanánt kell tekintenie, s azért eldöngeté. Egyuttal a konzulhoz is küldött, ezen szolgálóknak megbüntetését kívánva. *Lesscps* — a diplomatiában jól ismert név*), ki jelleménél fogva köztisztelet tárgya s különösen irántunk mindig nagy rokonszenvet és figyelmet tanusított, azonnal elküldé föbb hivatalnokainak egyikét, hogy sajnálatát amaz esemény fölött, — melyről mitsem tudott, — kijelentesse, s egyuttal nyilvánítá, hogy a szolgáló nem fogja megbüntetni, miután a sértett fél maga vett elégtételt és a miatt ő — a konzul — panaszt emelni nem fog, mihez pedig talán joga volna. Igen szép episod volt, hogy a belzett egyén egy függönyt mutatott a konzul hivatalnokának, melyet a szolgáló eltépett. Történetesen ugyane függönyt a konzul kölesönzé a kápolna részére, s nem akarta elvitetni, midőn megtudta, hogy ama házba egy belzett költözendik. Most jó a legérdekesebb. A belzett bevádolta a konzult a basánál, azon francia konzult, kit 1-ször egyedül a francia követnél lehet bepanaszolni, s a ki 2-szor gyakran nyilvánítá: „Bármit tonne is ellenem egy belzett, sohasem fognám a basánál bevádolni, *car jamais je mettrai les turcs entre vous et moi.*“

„De a basa, — az egész darabnak legmulatságosabb alakja, — most lép fel. Ugyanazon basa, ki bennünket a kaszárnyába záratott, és nemesak minden európaival való érintkezéstől eltiltott, hanem a konsult is felszólítá, hogy bennünket ne fogadjon el, ez ir most ugyanazon konsulnak, ki hozzánk erőhatalommal nyitott magának utat, és ajánlá szolgálátát, ki el nem fogadásunkat illetőleg a basa részéről történt fölszólittatásra azt válaszolá: *mes portes sont ouvertes pour tout le monde, et pour les hongrois á deux battants*; ugyanazon basa így ir ugyanazon konzulhoz: „Nagy-rabecsült barátom, a francia konzul tudni fogja, hogy mi itt Aleppóban a zultánnak igen nevezetes vendégeiről gondoskodunk, kik nemesak mint ilyenek, hanem személyes szolgálataik stb. által is minden figyelmet érdemelnek, és legfőbb kötelességünk itteni tartózkodásukat lehetőleg kellemessé tenni stb. Mondhatlan fájdalommal értesültem, hogy önnek szolgálója stb. És én azon benső barátságánál fogva, mely a francia konzulhoz köt, indittattam arra, hogy őt megkérjem, mikép a szultán vendégei iránt tartozó minden figyelmet.“ stb. Hogy tetszik önnek egy ily diplomata?

*) S a szuezi földszorosot átszelő hajókázási csatorna teremtője.

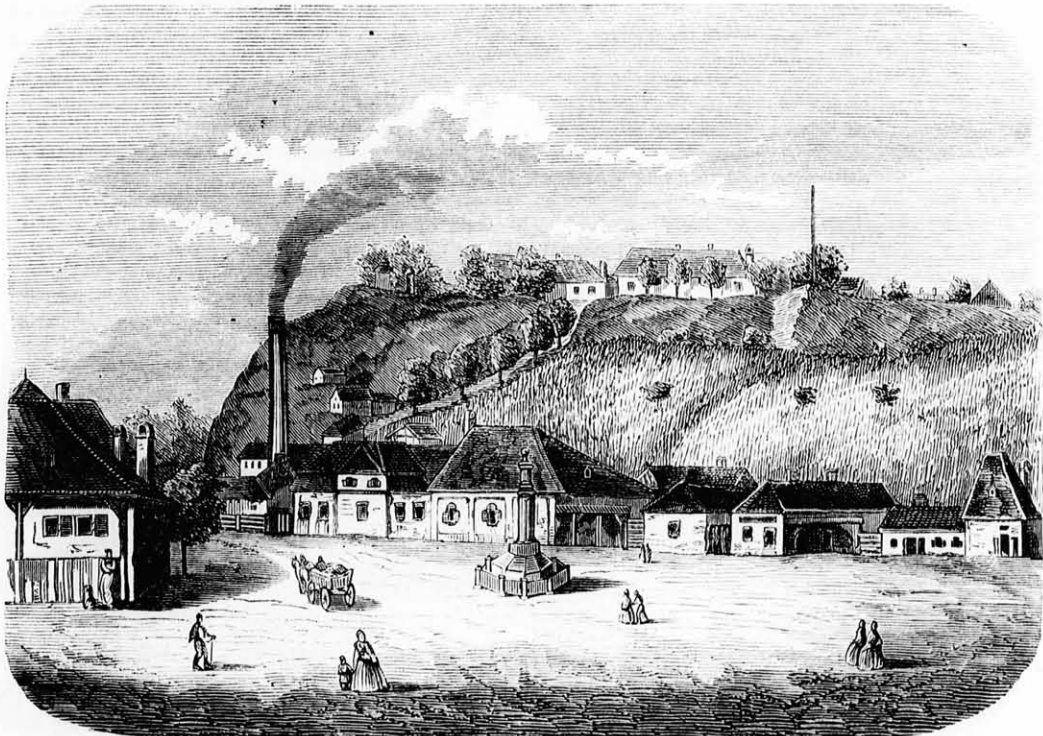
„Be kell soraimat rekesztenem. Mostani szállásunk téli lakásul nem alkalmas, és azért, miután reménylhetőleg tavaszig itt maradunk, lakás után kell szaladgálnom.“

Azon aleppói zavarokról, melyeket föntebbi leveleink érintenek, következőket említünk annál inkább, mert azok némileg száműzötteink történetével is kapcsolatban vannak.

Aleppo vegyes lakossága, különösen az ó-görög-vallásuak és a törökök között régtől gyűlölség s oly izgatottság uralkodott egymás ellen, mely a tettegességben kitörésre csak alkalmat várt. S ez alkalom elérkezett, midőn egy, azelőtt az izlamra áttért görög leány keresztény vallására visszatérvén, az őt ezért üldöző mohamedanusok rajongó

összes ott levő európaiak nagy veszélyben forogtak, sőt maguk a konzulsági lobogók is fenyegetve valának. A török katonai erőnek nyomatékos föllépése azonban a konzulságokat s azokat, kik azoknál ótalmat kerestek, — megmenté a vakdühös nép boszujától, mely mintegy 500 görög lakost mészárolt le ez alkalommal.

Az aleppói lázadásról a portához küldött tudósítás nagy dicsérettel emlékezik azon önfeláldozó erőmegfeszítés és sikeres segélyről, melyet ott levő, s az izlamra áttért magyar vezéreink a valódi emberszeretet érdekében tanácsaik és tetteikkel tanúsítottak. Bem, vagyis az öreg Murad basa ismeretes rettenthetlenségét és hideg halálmegvetését itt is bebizonyította, önveszélyeztetésével is

A kolozsvári fellelővár. (Péterffy D. rajza.)

üldözése elől a rájáknál (görögöknél) ótalmat talált, mi a porta által többenü engedmény és ótalomban részesülő keresztények és idegenekre amugy is boszus orthodox müzülmánokat annyira felbőszíté, hogy 1850. november elején fegyvert ragadtak a görögök ellen, mikor is pillanatra az

igyekezővén mások életét megmenteni. S míg Bem a francia konzulság előtt, azalatt Kmety az angol és Stein tábornok az *ausztriai konzulság* előtt vezényelte a rendes török csapatokat az üldözöttek védelmére.

(Folyt. köv.)

Szokolty Viktor.

Erdélyi képek.

XIV.

Kolozsvár fellelővára.

A hol Kolozsvár fekszik, két nagy hegykar kíséri a Szamos folyását. A jobbfelölit Feleknek, a balfelölit pedig Kőmállnak nevezik, s ez utóbbin igen jó bort természetnek. A kőmállli hegy nem

versenyez hosszúságban a Felekkel, hanem a város közepe táján egyszerre elmarad, tán udvariasságból, hogy tért engedjen a rajta túl folyó kis Nádas vizének a Szamossal egyesülhetni.

Ezen megszakadását nagy sziklás hegyfok képezi, és ezen épült Kolozsvár fellegvára.

A város felőli oldala oly meredek, hogy csak lépcsőzet segítségével juthatni fel rá. Szokérujtja a hegyet megkerüli.

Kőfal körüle nincs; felhányás, nagyszerű sánczat és természetes fekvés teszik erősségét. Jókora tér van felfogva; néhány katonai laktanyát s több rakhelyül szolgáló épületet foglal magában, melyek közül nevezetes löporraktára.

Kútja is van és pedig igen mély, melyről azt tartják, hogy a hegy alatt elfolyó Szamosból veszi vizét. S szeretik beszélni, hogy a belevetett kácsa a Szamosbam fogna kibukkani, azonban, ha nekem egy kedves kacsám lenne, aligha rá merném szegényt bizni e veszélyes utra.

A régi időkben e ponton szintén szőlő volt, s 1702-ben aug. 14-kén a pápisták — a mint egy régi emlékirónk megjegyzi, — egy nagy keresztet állítottak rá. A várat később, az osztrákházi uralom kezdetén, gróf Steinville főhadparancsnok kezde építtetni 1715-ben.

Már 1714-ben megjelent egy Muzandó nevű

német építész, fölmérte a helyet; kimondá, hogy kaszárnját kívánnak oda építtetni, s erre a várostól 5000 frt segélyt kívánt; a segély — a sok más tulterheltség miatt — bár meg lön tagadva, azért 1715-ben máj. 30 án, áldozó esütőtörökön, nagy ünnepélyek közt az ásatáshoz mégis hozzá fogtak.

Az építés egyelőre félbeszakadt ugyan, de gr. Wirmond 1721—23-ban teljesen végrohajtá.

Azóta német őrség van benne, s a vár alatt elfolyó Szamosan emelt pallót ma is németek pallójának nevezik. 1861-ben a városra nézőleg néhány ágyura való redouttót hányattak, mint az ellenség ellen szokás.

Ellenség kezében igen veszélyes hely ez, mert kevés ágyúval is az egész várost rövid idő alatt romba lehetne lövetni.

A kilátás e magaslatról igen szép, s a ki Kolozsvárt egészen akarja látni, azt csak a helyről teheti.

Képünk a vár keleti oldalát, az ujonan nevezett „Széchényi-tér“ről tekintve tünteti elő.

Péterffy Domokos.

XV.

A kolozsvári magyar nemzeti színház.

A legfontosabb lépés, mit bérces hazánk a nemzetiség s honi nyelv érdekében tett, az egy állandó nemzeti színház alapjának megvetése volt.

Erdélyben a színészet története, a mit különben oklevelekben az 1692-ik évig vihetni fel, ugyszólván csak az 1792. évvel kezdődik, a mikor Kócsi (Patko) János igazgatósága alatt egy társulat első előadását a nevezett év nov. 11-ik napján dr. Pataki házában megkezdé. Azonban a színészetre jobb korszak csak az erdélyi országgyűlés megnyitása után, 1794-ben következik.

A színi előadásokra el-eljártak az országgyűlés rendei s Kócsi társulatával csakhamar kivívta a rendek köztetszését, úgy hogy míg a pesti társágnak Kecskemétre való bujdosása után föl kellett bomolnia, addig a kolozsvári 1795-ben országos pártfogás alá jutott, s március 18-án a színészet ügyét az országgyűlésen már szőnyegre hozták. Fekete Ferenc képviselőt bízták meg egy terv készítésével, a melyben fejtené ki, mit kell tenni, hogy hazánkban a színészet jobb karba hozassék s az állandósítva legyen? Fekete terve röviden ez: legyen 10 rendes tag hónaponként 20 ft, és ezenkívül 4 félelennyi fizetéssel. Továbbá javasol egy színház építhetésére 8000, a deficitok fedezhetésére 12,000, az ügy gyarapítására s írói

dijakra pedig 10,000 forintból álló tőkét; tehát összesen 30,000 forintot. Jelentéséhez egy névsort csatolt, melyen már is több lelkes hazafinak s honleánynak volt neve följegyezve, mely neveket azon országgyűlés jegyzőkönyve fogja főtartani az utókornak. Az adakozásra ezután a székely-székek, a magyar megyék apraja-nagyja sietett áldozatfillérel. Maga a hazafiúi áldozatokra minden percben kész Szamosújvár 1000 forintot adományozott.

Azonban lehetetlen, hogy mi is e lap hasábjain Fekete névsorából egynehányat meg ne említsünk; főleg pedig azon kor legkegyeltebb neveinek egyikét: az I. Wesselényi Miklósét (sz. 1750. dec. 11. † 1809. okt. 25.), a kinek leginkább köszönhetni, hogy ma állandó magyar nemzeti színháza van Erdélynek. Mert ő volt az, ki az első színészeket részint rábeszéléssel, részint nagy fáradsággal udvarába édesgette; ő volt az, ki a magyar színészetet hazánkban megalapította, annak „igazgatója s csaknem egyedüli főtartó szelleme“ lévén.

Az országgyűlés határozattá emelte a színészetnek országosan való pártolását, s a pénzgyűjtés s majd a színház építésének megkezdése végett a kinevezett három biztost, a színházi ügyeknek pe-

dig főfelügyelőjéül a kir. főkormányiszéket kérte föl.

A kinevezett bizottmány ezután megkezdé gyűlésezeit, de mindazáltal a testvér hazának egy gyászos eseménye következtében (a mi a francia forradalom modern eszméit terjesztő Martinovics és társai életének — 1795-ben — jogtalan feláldozása volt), mintegy időelőttinek tartá a nemzetiség ügyében ily fontos lépéseket tenni akkor, midőn annak martyrjai épen most vesztek el pallos alatt, s így aztán nyilvános működésük csak 1802-ben kezdődik meg, mikor is e korszerű eszmét újból fölkarolják, kiváltkép pedig a színház építésének megkezdését. Teleki Ferenc gr. alezredest kérték meg a pénzgyűjtésre. A lelkes gróf ernyedetlen fáradozását fényes siker koronázta, mert rövid idő alatt 14,584 frtot gyűjtött.

A bizottmány ezen anyagi előnyt mérlegbe vetve, a színház építését tervező gyűléseit jónak látta megkezdenni. De most már egy igen fontos kérdés merült fel, melynek eldöntésén az illetők kissé haboztak, és ez a színház helyiségének volt kérdése. Először a Torda-kapun kívül akarták a nemzetiség oltárát fölemelni, de — nagyon helyesen — belátván azt, hogy mily alkalmatlan lesz a város főterétől távol, tehát bent a város főtere körül avagy közelében kerestek helyet. S így vették meg később a belső-farkas utcában a jelen helyiséget a ref. tanodától 5000 frton; ezen összeget b. Wesselényi fizette ki ötöd magával.

1804 tavaszán le kezdék rakni Thalia templomának alapját. A színház építését gr. Teleki Ferenc, a színészetét pedig Wesselényi Miklós kezelte.

A színház építése 1805 és 1806-ban szorgalmasan folyt, de 1808-ban meghal az építés fővezetője, a derék Teleki Ferenc, 1809-ben pedig az, kinek keble örökké a nemzetiségért melegült: Wesselényi! Egyik csapás a másik után; még ez sem elég, mert Réhdei László (1810) egy német társulatot hí Kolozsvárra.

Színészetünk a bomlás szélén áll; eddigi játszó helyiségét Réhdei a német társulatnak adja ki, mivel az többet ígért, mint a magyar társulat igazgatója Vandza Mihály, a ki korántsem volt képes a lelépett talentumos Kócsi helyét betölteni. Szerencsére a következő évben összehivatik az erdélyi országgyűlés, és febr. 27-én a színészet ügye ismét szőnyegre hozatik. Eredménye husz tagból álló bizottmány kinevezése, mely bizottmánynak feladata lön „költségvetést“ csinálni, hogy aztán az építést tovább lehessen folytatni.

Ezen bizottmány 60,000 frtot látott szükséges-

nek, de a tárgyaláskor az országgyűlés a kívánt összeg helyett 100,000 frtot szavazott meg, mely összeg korántsem az adótól sujtott nép, hanem az attól ment nemesség vállát terhelje! — De ez önzetlen s hazafias áldozat hajótörést szenvedett, mert az akkori bécsi kormány szerencsétlen pénzoperatiója következtében 1811. febr. 20 án kénytelen a papírpénz értékét egy ötödre leszállítani, és a törvényeink s jog ellenére 1060 millió forintra rugott veszedelmes papiros pénzt 212 millióra devalválni.

Ezen devalvatió a megszavazott 100,000 frtot is egy ötödre szállítá le, s még a fiskálítások és egyházak is kivonván magukat e szent célu fizetés alól: a devalvált összegből lett 16,000 frt. — Hogy a tőkét valamennyire szaporítsák, a páholyokat kezdék eladni 400 frtjával olyformán, hogy aztán azok család-páholylyá váljanak. Így is gyűlt be egy kevés.

A pénztár tehát némileg rendben lévén, az országos biztos, Nagy Lázár, a félbeszakadt építést 1812-ben tovább kezdé folytatni, s a következő évben színházunk valahára fedél alá juthatott. A míg a pénz tartott, folyt a munka, de csakhamar ismét félbe szakadt. Ehhez járult, hogy a társulat játék színhelye — hol a színház bevégzéséig előadásait szokta vala tartani s a mely Rhédei termétől megfosztva egy, a közönségtől gyéren látogatott istállóból állott — el lön adva, és a társulat, a mely — közbe legyen mondva — Kolozsvárt csak télen át tartott előadásokat, nyáron pedig kóborolt, és a társulat — mondom — 1814-ben Vásárhelyre ment, itt már játszó helyisége nem levén; onnan aztán csak öt év mulva tért vissza ősi fészkebe — Kolozsvárra! Működését, illetőleg előadásait, mint az előtt, egy darabig most megint gr. Rhédei házánál kezdette meg; de ott, a már fentebb említett német társulat is tartja vala előadásait. A bizottmány most mindenkép be akará végeztetni Thalia templomát, s ez okból a kormányiszékhez adott be egy tervet, miszerint ha 12,000 frt kölcsönt lehetne nyerni: hát annyi a színház bevégzésére elegendő volna.

A főkormányiszék csakugyan a város pénztárából 12,000 frt kölcsönt utalványozott kiadni, s az építés újra megkezdődik. És a míg Bécsben Székely Mihály, a ki ott udvari tanácsos volt — a diszitményeket festeté, addig Kolozsvárt a játszandó darabok megvizsgálása s ellenőrzésére bizottmányt alkotnak, mivel közeledett a megnyitás napja, a mi annyi küzdés után 1821. márc. 11-én történt meg. „Zrinyi Miklós“-t játszák,

még pedig „*Erdély főrendei, urak és hölgyek műkedvelő társaságá alakulva.*“ A függöny felvonatván, a helybeli zeneegylet énekelt, az éneklés után pedig Horváth Dániel megnyitó költeményt szavalt. S miután mindezek lefolytak: föllép a műkedvelő társaság fényes nemzeti öltözetben, s az említett darabot tapsvihár közt eljátszotta; játék végeztével pedig öltönyüket mindnyájan a színház ruhatárának ajándékozták.

Igy épült föl négyszteri félbeszakadás után nemzetiségünk oltára 58,000 ft költségen, s egészen a közelebbi időig mindcsak azon állapotban szolgált, a hogy akkor építék. Fűtés ugyszólva nem volt, és a közönség nem ritkán érzett szálnalmat, midőn színésznőinket a szinpadon dideregni látta kemény telek alkalmával.

1865. máj. közepén végre a szükség kényszerítő hatalmának engedve, hozzáfogtak a színház átalakításához. Többek közt a gépezetet még azon évben Kagerbauer Antal építőmester remekül állítá elő.

A fűtésre is — a mi most gőz által történik — nagy gond van fordítva.

A páholyok csak 1866-ban lőnek a multévi berendezés után állandólag bebutorozva, még pedig a legnagyobb izlés- és csinosággal. Ezenkívül világitása is nagyon célszerűen van beosztva. A színház nyugati oldalán levő emeletes melléképü-

let csak a közelebbi ujjaalakításnak eredménye; ez a melléképület több szobát foglal magában, s a szobák egy része ruhatárnak, más része lakó s végre pénztári stb. szobáknak használtatik. — A színház homlokzatán a régi felirat helyett (Az Erdélyi Magyar Játékszin 1813) e felirat áll jelenleg: „Magyar Nemzeti színház, 1821—1865.“

A kolozsvári nemzeti színház története művelődési tekintetben nagy súlylyal bír főleg azért is, mivel e színház alapjának megvetése indított néhány előkelő hazafit arra, hogy (1814) annak reménylett megnyitására, hazánkban az első tragédiai jutalmat tüzze ki. Tizenkét mű közül Tokody Jánosé („Pártosság tüze“) nyerte el átdolgozása föltétele mellett a jutalmat, míg később a „Bánk bánja“ által halhatatlanná lett Katonának említett drámája — mert az is a pályamunkák egyike volt — még csak figyelmet sem ébresztett. A bírálók korlátolt elméje nem tudá felfogni a lángelmének remekét. Nagy súlylyal bír színházunk története műveltségi tekintetben továbbá még azért, mert a két testvérházában ez volt az első állandó magyar nemzeti színház; de egyszersmind ez b. Wesselényi Miklós lángoló hon szerzetének s hazafiságának legállandóbb emléke.

Felházy Károly.

Kossuth Lajosné bujdoklásáról 1849-ben.

Azért veszek magamnak időt e közlemény irásához, mert megérdemli, hogy a „Hazánk s a Külföld“ t. olvasói tudják meg a valót hazánk nagy fia, Kossuth Lajos szeretett nejének 1849-ben miként történt külföldre meneküléséről? Erről ugyan egész könyvet lehetne írni, de tollam ehhez gyöngye; megírom tehát csak azt, a mire magamat valamennyire képesnek hiszem.

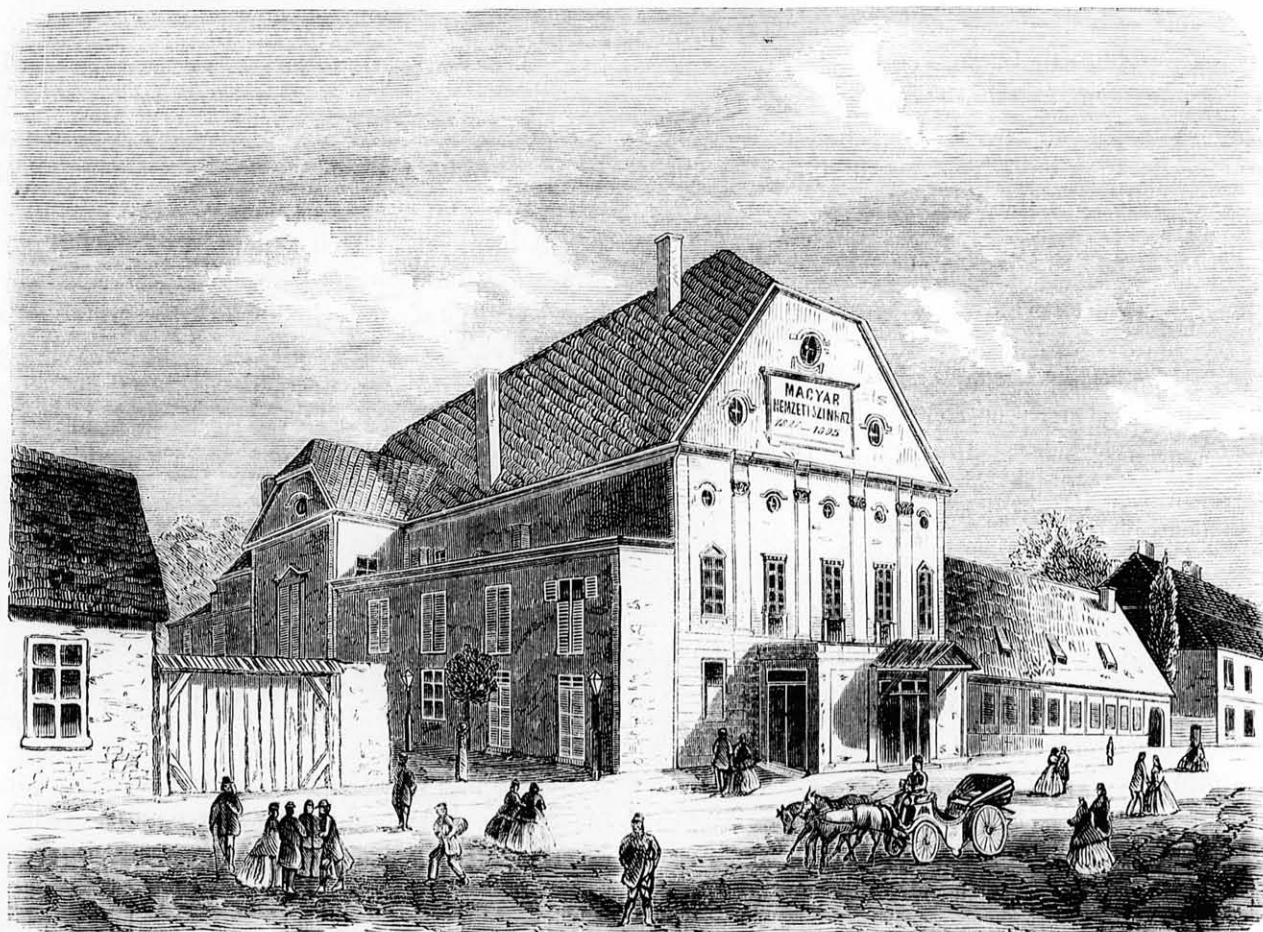
Azt Kossuthné szájából hallottam, hogy a mint Arad vára föladatott, ott az ő minden vagyona is, mint más többeké, lefoglaltatván, az aradi piacon árverés útján eladatott, mit ő V. úr házának ablakából nézett, mi érzelkeit annyira fölzigatá, hogy megbetegedvén, minden vére vízzé kezdett változni: — ezt ő mondá. De már ekkor kénytelen volt menekülni Aradról — egy hü és okos nőszemélylyel — Aradvármegyébe, Szent-Annára, hol is egy izraelita orvos házánál a visszavonuló orosz katonaság zenéje közt mintegy négy hetet töltött betegségben, mi alatt majd minden haja elment, és szemei meghomályosodtak. Innen szept.

12-kén indult Békésmegyének, ki tudja milyen szándékkal?

Még az nap este Orosházára érkezvén egy bőrrel fedett ekhós kocsin, megállott a nagy vendégfogadóban, ott a honnét a visszavonuló osztrák katonaság rakoncátlankodásai Denhof fogadóst elűzték. Ezt üresen találta, s itt nyughelyet nem lelvén, jóézelümü emberek utasítása nyomán, a nélkül, hogy ismerték volna, szept. 12-kén este megszállott egy közönséges polgárnak, S. M. asztalosnak akkor 1014, most 1520-dik számú, ezen községnek még akkor egyetlenegy emeletes házában; itt a házi gazda mint Tóni és Ágnes kisasszonyokat és nővéreket — mint ők magukat neveztek — jó szízzel fogadván, nála föltételesen tavaszig lakást béreltek, s azonnal megfogadták a 12 éves Kardos Katát szolgálónak, a kivel Ágnes kisasszony koronként kijárt a piacra élelmi cikkeket vásárolni, s a házi asszonynyal egy tűzhelyen főzték meg finom, de kevés ételüket, folytonosan együtt társalognván. De meggyült a baj,

midőn a piacon álló tisztességes lakás minden átvonuló (a mi ekkor gyakran történt) katonatisztnak szemébe tűnt s ezt szállásul választotta; ilyenkor aztán a házi gazda, mert házának alsó része asztalosműhely s fönt kevés szoba volt, kénytelen volt félre vonulni, Tóni és Ágnes kisasszonyokat ott hagyni, természetesen ügyelet mellett, úgy, hogy őket a katonatiszttől csak egy fal és egyetlen ajtó választá el; egyébkor az ajtó mindig nyitva éjjel nappal s társalgás minden este. Kiletét ugyan mindig akarta titkolni, de a fájdalom, a női és anyai érzelmek által elárulta magát, mely-

szakálu földes úr, a ki minden három-négy napban új és új híreket hozott leginkább este, mikor a gyorskocsi megérkezett. Így telt el az idő dec-2-áig, a midőn este egy fekete selyem ruhába öltözött, mintegy 40 éves s úgy látszott áldott helyzetben levő tekintélyes asszonyság Kossuthnak sajátkezű levelét hozta névalírás nélkül, mit a midőn Kossuthné átolvastott, azonnal készülni kezdett Szolnokra bátyjához, sertés- vagyis magyarul mondva: disznóölésre; elég az hozzá, hogy december 3-kán reggel megjelent itt egy bürrel fedett ekhós kocsi három jó lóval, és a leírt asz-

A kolozsvári nemzeti színház. (Szövege a 709. lapon.)

lyel körzöi épen akkor hallgattak legjobban, mikor az akkori rendőrség sárga-fekete szeme a szerintök bünösöket egyenként vérpadra hurcolni akarta.

Október vége felé Tóni kisasszony (Kossuthné) orosházi előkelő polgár, P. S.-nak 14 frtért kialakított kocsiján megkísérlé a menekülést. Egyedül egy kocsissal ment egész Soborsinig, de miután ez nem sikerült, ötödik napon visszatért — a hogy ő mondá — kedves házigazdájához, ott tölteni a szomorú napokat. Újra folyt a társalgás, de ezt koronként megzavarta egy aradmegyei, 40 évesnek látszó, zömök, piros, kerekkepű, barna kör-

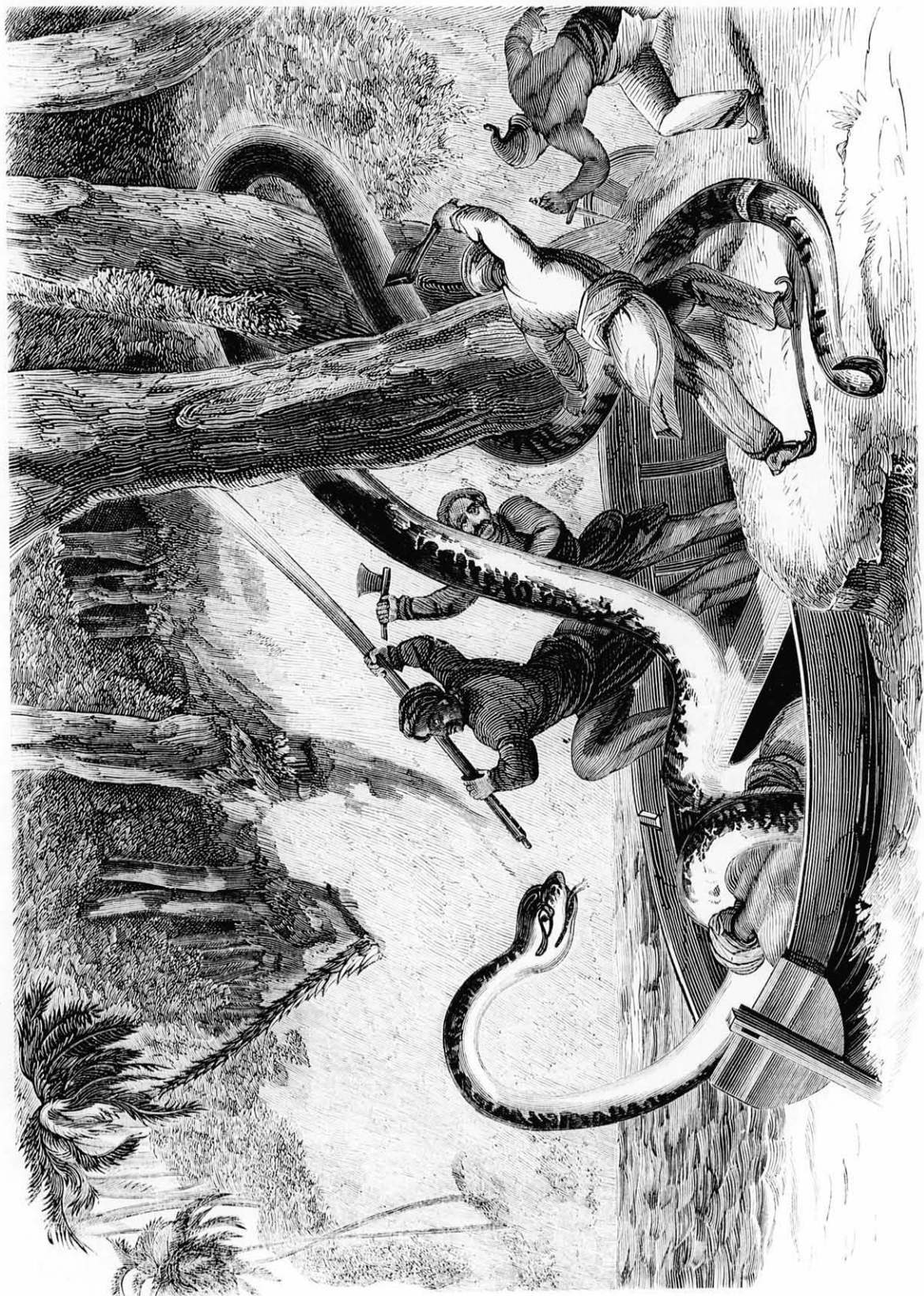
szonysággal, mire a házigazda Kossuthné málhát fölrakta, őt — mert hideg volt — betakargatta, s nem igen tömött erszényét kezébe adta. Ezután Kossuthné elindult Szolnokra.

De szinlett nővére, Ágnes kisasszony, továbbra is megtartá a kibérlett lakrészt. Mihelyt azonban megtudta, hogy Kossuthné, beburkolva, Pesten már gyermekeit is meglátogatta, a hol az egyik fiú így szólván: „Nézd csak Lajos, ez épen olyan, mint az én mamám!” sirva eltávozott, s midőn őt már biztos kézben hitte, azonnal megköszönte a szállást, s gyors lovakkal elment Arad felé. Búcsuját azzal végezte be: „Ha — úgymond — kér-

di valaki, hogy ki vagyok? mondják meg, hogy Ágnes vagyok.“

Azóta néhányszor meglátogatta e házat, de igaz

A háziasszony még ma is legszebb, de egyszerű-mind legnehezebb napjai közé számítja ezen műveltlekű két nővel töltött 12 hetet, s tőlük érzé-

Kaland egy óriási kígyóval. (Szövege a tuloldalon.)

nevét, valamint a földesurét, úgy az említett tiszt-asszonyságét sem sikerült megtudni soha.

kenyebben életében nem búcsúzott el még senki.

Oroszházán, 1867. okt. 22.

Subkégel M.

Kaland egy óriási kigyóval.

Az óriási kigyók egyik faja az ugynevezett Python, mely azonban csak a keleti földteke forró égalja alatt tartózkodik, nevezetesen Kelet-Indián, Afrikában és Ausztráliában. A Python jelentékeny nagyságúvá növekszik. Plinius, midőn azon indiai kigyókról beszél, melyek képesek valának szarvasokat és ökröket elnyelni, bizonyára a Pythonra gondol. Diodorus szerint Egyiptomban csak több ember élete árán lehetett egy óriási kigyót legyőzni, melynek hossza 30 római láb vala.

Azon számos tudományos utazó, ki az újabb időkben Kelet-Indiákat kikutatta, a teljesen kinőtt Python-kigyó hosszát ritkán teszi többre 30 lábnál.

A mi a Pythont illeti, ez körülcsavarván áldozatát, azt épen úgy tőri össze s fojtja meg, mint az amerikai Boa konstriktor.

Mind Afrikában, mind Indiában számos eset fordult elő, hogy a Pythonok az embert is megtámadták. Abson, a ki guineai partokon 37 évig élt mint a William-crőd parancsnoka, többször volt tanuja, midőn a Python igen nagy emlősökkel küzdött, melyek rendszeren a csatatéren maradtak. Absonnak volt egy pásztorkodó néger rabszolgája, ki az erdőn üldözőbe vétetvén egy Python által, azon körülménynek köszöné életét, hogy a szörnyeteg, midőn őt körül akará gyűrűzni, a közeli fák törzseibe bonyolodott. A néger fölhasználta az alkalmas pillanatot s késével számos s többek közt halálos sebet is ejtett a kigyó hasán és torkán, mindamellett az állat némely harapása következtében lába örökre béna maradt.

Az indiai természet hirneves festésze, Daniell Vilmos egy nagy s gyakran másolt képen oly jelenetet örökített meg, melynek valóságáról kezeskednek s melyet szintén másolatban mutat a mi képünk is. Egy keletindiai partihajó kapitánya tudniillik, a ki a Gangesnek számtalan szigetkéből álló torkolatában horgonyzott, egy csolnakon néhány laszkárt a számnélküli folyamágak egyikébe küldött gyümölcs-bevásárlás végett, mivel azon öldöklő égalj, azon számtalan fenevad és mérges hulló dacára, mely e szigetkében honol, ott mégis megtelepedett néhány bengál. A csolnakban — kikötése után — csak egy laszkár maradt örül, ki azonban elaludt. Egy, a sűrüből lécsuszott óriási kigyó már köréje kezdett csavarodni s néhány pillanat alatt bizonyára szétmorzsolja őt, halogy a többi laszkár nem tér vissza épen ezen pillanatban, kik bátran megtámadták a szörnyet s farkát levágván, képtelenné tették a megfutamodásra. E kigyónak Kalkuttába vitt bőre 62 láb hosszú vala.

Ha ezen utóbbi adat nem is teljesen való, másrésről németalföldi természettudósok egyhangúlag állítják, hogy a lakatlanabb indus szigeteken, nevezetesen Celebesen több 30 láb hosszú kigyóra akadtak, melyek több embert öltek meg s faltak fel. Ennélfogva nem csodálkozhatunk, ha e kigyót némely helyen, többek közt a guineai partokon, az értelmetlen négerek isten gyanánt imádják. Bosman nevű utazó ily kigyókat talált a néger templomokban néger papok ápolása alatt, s lapunk is ösmertette e kigyó-isteneket a dr. Repin után közölt dahoméi néprajzokban.

Komáromi napok 1849-ben.

IX.

A világsi borzasztó oseménynek hírére augusztus derekán tul Komáromban már mindenki halotta, tudta.

A különféle állított honvédek, kik a fegyverletétel után azonnal Komáromba jövének bujdosolva, eleinte sok kellemetlenséget álltak ki. Senki sem akará hinni, hogy a legborzasztóbb eset megtörtént, őket mint félénk, harekerülő egyéneket tekintették; még a legismertebb, legszavahihetőbb honvédbajnokok is erős gyanunak voltak kitéve oda érkezükkor.

Tanuja valék ily tragikus szóváltásnak, mely csak ily megrendítő, kétségbeesett helyzetben hallható.

A külérösségek parancsnokával, Krivátsi tüzérezredessel a Kossuth-vonal megszemléléséről jöttünk meg, mely most nádor-vonal nevet visel.

E vonal a nagy Dunát köti össze a Vággal Komárom fölött, Csallóközben, — hatalmas, egymástól bizonyos távolra eső erődökkel s laktanyákkal szegélyezve.

Ez erődök megszemléléséről hazaérkezve, négy egyén várakozott a parancsnoki irodában; egyik szürben, gatyában, nagyszélű kerek kalappal, paraszatosan öltözve; a másik rongyos vándorlókint, a harmadik kócos rongyszedő zsidóképben, a negyedik mint drótos tót. Homéri komikum, a megrendítő tragikum lényegével!

— Bizonyosan önök is a szökevény hősök közé tartoznak, kik már a sikon megunták a csatázást, s itt akarnak rossz hangulatot kelteni renyheségükkel! — így pirongatólag fakadt ki Krivátsi.

— Nem, óh nem parancsnok ur; gyalázatos árusítás következtében Világosnál le kellett tennünk fegyvereinket s mi éjjel nappal, irtóztató helyzetek közt rejtkezve iparkodánk Komáromba jutni, hogy — ha még lehetséges — itt tegyünk valamit az elárult szent haza ügyéért.

— Való volna ez?

— A legborzasztóbb valóság, — szólnak mind a négyen.

— Oh árusítás! árusítás, sohajtának fel mindnyájan Én majd megdermedtem e szónak hallatára.

— Majd rendelkezem önökkel, — szólt lesújtva Krivátsi s szállására ment a *legdöbbentőbb valóság*: a haza elvesztének tudatával.

Ez álöltözött, a hazában bujdokolva menekült bajnoktársakkal a parancsnok távozta után a fegyver lerakási eseményről rövid szóváltásba ereszkedém, kik mindig csak egy nevet hangoztatának átkaikkal, csak mindig egyet magasztalásaikkal.

Világos tudatunkká lett, hogy ez idő szerint a haza napja leszállt, „és névben él csak!”

De már ekkor, mint az eddigi közleményekből látható, mélyen elharapózott a nyugtalankodás, a bizalmatlanság, különösen a tiszték némely köreiből. Ezért indítatva érezte magát a tábornok oly napi parancs kibocsátására, mely leplezetlenül adja tudtára mindenkinek a honvédsereg s a haza helyzetét s ebből következőleg a komáromi helyőrség nagy fontossága, nagy horderejű köteleseit.

A parancs következő volt:

A komáromi vár s hadsereg főparancsnoka, a komáromi várőrség tisztikarához.

Napi parancs.

Komárom. Augusztus 31-kén 1849.

„Megilletődve értesültek a parancsnokok, miszerint több tiszt urak bizalmatlanságra mutató hangulatot nyilvánítanak. Uraim! a nemzeti kormány ismerte e megbecsülhetlen kincsét, ismerte Komárom várának fontosságát — ismernie is kellett azokat, kikre annak védelmét bizá, s e bizalom próbákon nyugszik, oly próbákon — melyeket sokaknak önök közül még le kellene tenni, hogy a parancsnokok viszont-bizalmára számolhassanak. Azonban az egyenes, tiszta érzetű ember keble haszontalan gyanukat s kétségeket nem éldel, így a parancsnokok is a tiszt karnak hazafias lelkületében és buzgalmában megnyugszanak, s

számolnak arra, hogy őket nagy feladatuk kivitelében összezsátolt erővel támogatandják; de egyszersmind ezennel ünnepélyesen óvakodnak is, hogy senki a parancsokok iránti bizalmat alapos ok nélkül ezentul megkísérteni ne merészelje. — A ki ez ellen vét, vessen számot magával, mert akár lett kétségi nyilatkozatainak ártalmas következése vagy hatása a kedélyekre, akár nem, a törvény szigorának egész súlyát vonandja magára.

„Ezuttal még célja a parancsnokoknak, hazánk körülményeit is a tiszt karral világosan megismertetni: köteleességüknek tartják ezt azért, hogy senki kecsegtető ábrándokkal s hiu reményekkel magát ne táplálja; hanem lelki erejét, most idején korán kérdőre vonja, ha képes-e a végső legnagyobb áldozatra is a hazáért és nemzetiségünk becsületéért? ha nem, nyitva még most az ut annak, ki e vár romjai alá temetkezni gyöngének találná magát: de a komolylyá fejlődhető utókövetkezmények senkit aztán váratlan ne érjenek.

„Ugyanis honunk ügye bús alkonyára jár, alkonyára, egyes emberek hiúsága — magán érdeke, gyáva ármánykodások s fegyveres seregeink ezek által előidézett megbomlása, s tökéletes demoralisatiója miatt; jelenleg a komáromi had, sajátlag várőrsereg, egész hazánkban Péterváradon kívül, magára áll, mint rendezett fegyveres erő; minden egyéb vagy megadta magát az orosz hatalomnak, vagy tulságos erőtől megtörve gyámultalanul bujdosik szerteséjjel a hazában s így egy nagy, nemes nemzetnek vérrel szerzett, s századokon át szentesült jogai veszélyben forognak, veszélyben ennyi küzdés s áldozat, ennyi kiomlott hazafivér után, kitéve a zsarnok uralkodás önkényének.

„Ily körülmények közepette, hol a nemzeti s polgári jogok a vészörvény szélére jutottak, — a szabadság sok ezer harcosai ősi vagyonuk vesztésével, földönfutóvá lenni veszélyeztetnek, — s hol egy haza, egész nemzet, ezer meg ezer csapások után, megannyi sebekből vérzik: Komárom vára áll még itt, mind utolsó, annyi ezer sérelmet még valamennyire enyhíthető reménycsillag; s képes leendő sok segélyt, — hazánk sorsa felett sok könnyobbséget szülni, — ha szilárd elhatározottsággal s egyetértéssel közreműködünk, s ha e nagy, e szent célra úgy összezsátlakozunk, hogy azt semmi körülmény meg ne zavarhassa, föl ne dulhassa; mert akkor e vár rendíthetetlenül álland, mint tenger közepén a kőszirt, melyen a habzó hullámok hijába rágódnak.

„Ezen elmondott helyzetben tehát két természetes s bárki által is könnyen megfogható, — de mindig nagyszerű föladata marad Komárom várának:

„Az 1-ső: ismerve e kincsnek nagyságát s tudva, mily határtalan érdekében fekszik az ellenhatalomnak e vár birtokába juthatni; ha kiküldött követünk oly szomorú meggyőződéssel térnek vissza, hogy csakugyan elveszett minden s nincs többé remény ügyünk kedvezőbb fordulatára, — Komárom várának árán kialkudni a nemzet alkotmányos jogainak még csak lehető sérületlenségét, s mindazt, a mi annyi nyomor s inség elhárítására, annyi ezer seb orvoslására üdvös lehet; — s hogy ha ez hiteles biztosítás mellett megnyerett, ama nyugtató öntudattal, hogy szerencsétlen megesett hazánknak, a mit még lehetett, megmentettünk, e várat átadni.

„A 2-dik s utolsó feladatunk: ha ellenségünk elől érintett követeléseinket e nemzet iránti kérelhetlen boszújában megegtadná, — az, hogy a magyar honvédsereg nevét s fegyverhírét, melyekre az utolsó események oly szennyes bélyeget sütöttek, a történet s utódaink előtt végső csepp vérünkkel tisztára mossuk, s mindegyik itt elesve, a magyar szabadság-harc gyászos végét oly példásan, oly dicsően fejezzük be, hogy arra a késő kor is tisztelettel emlékezzék s elérzékenyülve tekintsen Komárom vára omladékira, mint 25,000 oly harcosok sirhalmára, a kik tántoríthatatlan hűséggel vívtak a nemzet jogait védő szent harcban halálig, s készebbek voltak elvérzeni, mintsem magukat hősök s nevék gyalázatára megadni.

„Fontolják meg mindezeket uraim s győződjenek meg, hogy tudják a parancsnokok, mivel tartoznak a nemzetnek, a hazának, a honvéd seregnek, s mivel Komárom városának felszámíthatlan áldozataiért; de igyekezzenek is egyszersmind fel fogni, hogy mivel tartoznak önök parancsnokaiknak s mivel hazájoknak; mert annyi jellemingtagság s annyi éretlen ítélet, mit önök tanusítanak, csak az ellenkezőt mutatja; fellengző kalandor-

ságra a gyáva is képes, de az alapszerű elvek nyomán elhatározott embert csak hideg s nyugodt ítélet cimerezheti, s ez képes a sors minden viszonyaival dacolni, holott az előbbi, a legkisebb baleset csapása alatt semmivé lesz.

„Az ide hátrább előfordulandó körülmények, annak idejében a tisztikarnak ismét tudtára fognak adatni; addig tartóztassák meg magukat minden lehangolásra ösztönözhető okoskodásoktól nyilvános helyeken; sőt inkább iparkodjanak a közönségnek megnyugtató példát mutatni s a vezényletök alatt álló osztályrészeket az elősorolt nagyszerű meghívásokra célirányosan elkészíteni; csak úgy, ha t. i. a tiszt urak a legénységre lelkesítő s hathatós befolyással lesznek, fog Komárom vára nagy feladatának megfelelhenni.

„Az osztály vagy az elhelyezéshez képest a zászlóalj-parancsnok uraknak kötelességévé tétetik, e napiparancsot az e célra összehívandó tisztikaruk előtt felolvasni s azoknak, a mennyiben szükséges, még bővebb felvilágosítást is adni; hogy pedig senki, p. o. szolgálat által hátrálva, a felolvasástól el ne maradjon, ennek két egymásután következő napokon kell megtörténni. *Klapka György*, tábornok.“

E tisztikarhoz intézett erélyes s a helyzetet teljes világba helyező „napi parancs“ a legnagyobb próba volt a várórség tisztikarára nézve.

Most kezdett kitűnni, kik valóban, a szó teljes és tiszta értelmében hősök, honvédek s kik csak névleg azok.

A komáromi helyőrségben — fájdalom — akadtak, kik meghunyászkodva, megijedve kivetkőztek a honvéd diessugáros öltönyéből s elhagyák a várat; ily gyászvitézekkel bajos is lett volna harcolni!

A bennmaradtak a legnagyobb előkészületekkel s lelkesedéssel voltak az élet-halál harcra.

Az igaz és hű honvéd nem is tehetett másképp, vagy kivívja, a miért esküdt, vagy meghal, de gyáván — ha csak gyalázatos árulás kelepébe nem viszi — meg nem adja magát!

Hamary Dániel.

Észak-amerikai utazásom naplója.

(Kivonatok és töredékekben.)

— *Rosti Páltól.* —

(Folytatás.)

New-York Aug. 12.

Bizonyos erőfeszítésbe, morális „muszáj“-ba kerül, hogy elfogulatlan szemmel nézzem, pedig New-York vidéke, öble, vízi élete elbájolt, a város

szép, nagyszerű, kereskedelmi forgalma bámulatra gerjeszt, s intézményei, melyeket egyébiránt eddig csak könyvekből ismerek — kitünőek. pá-

ratlanok. New-Yorkban nem laknám sokért. *) De följegyzem, mit láttam a városban.

A háromszög vagy ék csucsán kerekded citadella-féle erősség épült, környezve tágas sétánnyal, ezt „Battery“-nek nevezik, s itt kezdődik a „Broad way“ (széles ut) New-York főutcája, mely egy egész német mértföld hosszában végigfutja a várost. A város alsóbb része a Battery felé a régibb; itt még az utcáknak *van* nevük, görbék is találkoznak köztük, s általában véve, mint látszik, a népség alsóbb, azaz szegényebb osztályának szolgál lakásul, s majdnem kizárólag a kereskedésnek s üzletnek van szentelve. Van itt tehát élet, mozgalom, pezsgés, tolongás, lárma, piszok, rondaság s mindenek felett yankeesség! A Broad way alsó része tehát ronda, kellemetlen; házai minden építési csin nélkül téglából épültek, többnyire vakolatlanok, s a sok füsttől kormosak, 3—4 emeletesek, nem annyira lakásoknak, mint raktáraknak, óriási boltoknak, mindennemű üzleti irodáknak (office) stb. szolgálnak. A Wall street (street: utca), a Broadway egyik nagyobb mellék-utcája majdnem kizárólag banképületekből áll; ezeknek homlokzatjuk peristillel, lépcsőzetekkel, oszlopakkal (barna homokkőből, néha márványból) van ellátva, mintha csupa muzeumok, görög templomok volnának. A Wall street végében emelkedik a „Trinity church“, New-York legkitünőbb, s gondolom legnagyobb temploma, de azért sem nagyságra, sem építészeti becs s szépségre nem mérkőzhetik távolról sem Európa chathedraljaival, mit egyéb-iránt modern műtől senki sem is követel; goth stylusban van építve vörös-barna homokkőből s igazán szép. Nevezetes e templom roppant jöve-

delméről, mely fekvő vagyonban van. A mult század végével a parochia egyik hive 10 hold (acre) földet testált a templomnak. New-York azóta óriásilag terjedt, a 10 hold szántóföld vagy rétből házhelyek lettek, melyek jelenleg évenként 150,000 dollártjévedelmeznek, vagyis 300,000 forintot.

A Broad wayon tovább haladva s kiérve végre a város régibb részéből, — hol csak tulajdonkép az jár kel, kinek ott dolga van, azért mind siet, tolong, — ugy a 700 ik házszám körül a lárma, piszok megszűnik, a hemzsegő tömeg lassankint cioszlik, a recsegő, nyikorgó terhes szekerek eltűnnek, az omnibuszok, melyek elébb valóban százként kerülgették egymást a széles, de roszul kövezett (a milyen New-York egyáltalában) utcán gyérülnek, s helyettök egyes magán fogatok „bogy“-k, s bérkocsik mutatkoznak. Izletesbben öltözött s elegánsabb nőkkel s egyáltalán uriasabb látszatu emberekkel találkozunk; a házak is látszólag lakósok, s nem hordók, zsákok, ládák számára vannak építve. *) Itt már fényes kirakatu boltokkal is találkozunk, európai fogalmak szerint, csakhogy ezek is többnyi óriási kiterjedésűek, ugy hogy benézve a többnyire nyitva tartott ajtón, az ily boltok végét sem látjuk; a pesti Monasterly és Testory kitünő s tágas üzletei tiszszeresen is beleférnének egy ily new yorki „elegáns“ boltba, melybe Anglia, Francia és Németország, vagy az Oriens legdrágább és legszebb s újabb kelméi, divat-cikkei stb. vannak felhalmozva, s részben a kirakatokban kiállitva; — de jaj annak az idegennek, vagy lőgérezve gondatlanul sétálónak, ki ily kirakat előtt megállani mer, hogy a szép tárgyakban gyönyörködjék, vagy hogy a new-yorkiak izlését tanulmányozza; a tolongók seregétől mintegy elsodortatik, mert az amerikainak dolga mindig oly sietős, hogy még rá sem ér egy jó oldaldöfés vagy kegyetlen láb-rahágás után bocsánatot kérni, mint az más civilisált országokban szokás. De mentől tovább haladunk a Broad way-on, annál inkább szűnik mindez, mint már említém, s majdnem valamely európai nagy városban vélnők magunkat, ha a számos néger s mulat, kikkel többnyire mint cselédekkel, szolgálkakkal, hordárokkal stb. találkozunk, meg ama számtalan mindennemű, alaku, színű hirdetés óriási betűkkel, vagy a durva, néha phantastikus rajzokkal falragaszok, vagy falfestvények hollétünkre nem figyelmeztetnének. A rek-

*) Most, utazásaim befejezte után hozzátehetem „semmi árért“, mert dacára annak, hogy az amerikai nép életrealósága, egyes intézményeinek nagyszerűsége napról napra bámulatra kénytetett; dacára annak, hogy szabad szelleműeknek, melylyel ők az embert saját érdeme szerint mérik, tehetősége, munkássága szerint becsülik, őszintén hódolok; dacára, hogy elismerém s elismerem elvök helyességét, magasztosságát: „in labore nobilitas“ (munkában a nemesség,) mely mondatot egyik ismert s tisztelt hazánkfia is választá s peccsájébe vésetett; dacára, hogy őszinte lelkesedéssel csatlakozom törekvéseikhez, melylyel áttörnek, rontanak, gázolnak minden clavult szokásos eszmék s intézményeket, ha ezek az egyéni, társadalmi s nemzeti szabad fejlődés, vagy az emberiség utjában állanak, a mi e szójárásukban talál kifejezést: „we ave a go a head people (mi haladó nép vagyunk,) mégis ama kellemetlen érzés s ellenszenv a yankee-k modora ellen napról-napra fokozódott bennem, ugy, hogy élénken emlékszem még ama perere, s örömtől áthatott érzésre, midőn Észak-Amerikának s a yankee-knek hátat fordítottam, hogy oda soha, de soha többé vissza ne térjek.

*) New-Yorkbanátalán véve a Hudsonnal párhuzamosan futó utcák kereskedésre, az ezzel derékszőgben futók lakások számára használtanak.

lam-csinálásban, hirdetésekben az amerikaiak nagy mesterek s elérhetlenül állnak; nincs az az elmés, néha furfangos mód, melylyel egyes üzletet, árucikket, mulatóhelyet, könyvet, vagy intézetet stb. hirdetni, az emberek figyelmébe ajánlani ne tudnák; rendszeren mentől furfangosabb a mód, mentől nagyobbak a betűk, mentől bizarrabb

szinü, alaku a papiros, szóval mentől nagyobb a hűhó, annál nagyobb a *humbug*. *) Elértük volna így az Union-Square t **) egy tágas, szép vasrácsozattal bekerített gyepes tért, fákkal, bokrokkal, ***) utakkal, padokkal s közepében nagy, több águ szökőkuttal.

(Folyt. köv.)

Egy hét története.

— Nov. 4. —

(VK.) Megkoszorúztuk a halottak sírját, s megtéptük az élők koszorúit. Ez a hét két főtörténete. Amaz egy évben egyszer van, ez minden áldott nap. Amaz a temetőben történt, hol ninesenek többé ellenségeink, vetélytársaink, irigyeink; ez a képviselőházban, melynek egész élete és rendeltetése alig egyéb, mint küzdelem.

Meglehet, a karzat egyik másik hallgatója megütözik az oly tüzes harcon, minőt e napokban a hevesmegyei kérdés idézett elő, midőn a kérlelhetlen „tizek“ pláne vád alá kívánták fogni a kormányt, s a karyatidok mögül ijedve tekinthetett a sustorgó tüzes bombára, mely végre is több füstöt csinál, mint kárt; de hiába, hozzá kell szoknunk a látványhoz, hogy az alkotmányos élet nem foly úgy, mint egy „menuette“, hol a szemközt állók nyájas bókok közt lebegnek el egymás mellett, s egyéb gondjuk sincs, mint hogy szeretetreméltóságban fölülmulják egymást. Ez egy vértelen csata, hol az emberek nem kímélik egymást, s néha — mint most is — rá olvasnak egymás multjából egymás fejére, hogy diadalt nyerhessenek az eszmének, melyért küzdenek. De e folytonos súrlódás, mely nagy összeütközéseket szül, végre is a haladás javára esik. Ha fölületesen nézzük a természetet: abban is minden csupa ellentét; de nézzük csak mélyebben, s akkor veszszük észre, hogy minden összhangzik. Az erők úgy keresik, mint ha meg akarnák semmisíteni egymást, de végre is csak mérsékelik egymás túlságait, s egyensúlyt állítanak elő.

Bárha ily eredménye lenne a mi pártküzdelminknek is! S addig nincs is mitől tartani, míg a tizek bombája előtt százak ildoma képez mellvédet.

Mint és kik hoveskedtek Hovesért és Heves ellen, kiké volt az ékesszólás babérja? sat. — ezt elmondják a politikai rovatok. Mi ezúttal csak *Perczel Mór* előtt akarunk megállani, hogy feltűnő beszédjének egy pontját kiemeljük.

Nem egyes ember érdeme -- mondá ő -- az 1848-diki átalakulás. Régen kezdődött az, s „a reform magasztos munkáját szegény írók s a nem-

zet költői indíták meg, kik szerzék és terjesztették a *nyelvet*, s földidéztek a honfiakban a szükséges *lelkeseledést és hazaszeretetet*; s csak így és utánok folytatták 1825 körül a haza alkotmányát védő úgy nevezett táblalabirák.“

A kard hőse e szavakban igazságot szolgáltatott a toll hőseinek, s köztük a nagy embernek, kinek széphalmi háza folyvást roskadozik. A mióta figyelemmel kísérjük politikai nyilvános életünket, az országos szószékről ez az első hang, mely koszorút nyújt az elfeledteknek, kik a toll segítségével igyekeztek alapot adni az épületnek, melynek ormára később híres politikusok tűzték föl a zászlót.

Az élénk vitában, a kitünőségek és kitünni törekvők zajos eszmecserejében ez a néhány sor kétségkívül elhangozik, mint zivatarban egy lány énekhang; de mi megragadjuk és utána mondjuk: „igen, az irodalomnak a hazai átalakulás diésőségében jelentékeny része van,“ s azok a szegény

*) Már hogy mi a „humbug“ — a minék fő és valóságos hazája Észak-Amerika — e naplótörédek folyamában leginkább tanulhatja meg az olvasó. E szót magyarra fordítani, körülbelül ekkép lehetne: „*fából vaskarika*.“ A francia „Blage“ vagy „Charlataneria“ is, de csak részben volna a *humbug* méltó fordítása. *Humbuggal* nálunk is találkozunk: repülő gépet feltalálni, minden betegséget gyógyító szomatikonokat készíteni: az *humbug*; külföldön grófnak, hercegnek kiadni magát s többnyire tán nemtelen módon szerzett pénzzel „nagy urat“ játszani, az *humbug*; könyvet írni, illetőleg összekontárkodni mély bölcsességgel s tudományossággal, phrázissokkal, melyek ép mert oly nagyon bölcsesek, a nagy közönségtől nem értetnek, tudós nevet szereznek, az *humbug*; vagy egy országot egy hét alatt beutazni, s arról aztán mint sajtót tapasztalatokról két kötetes könyvet írni, az *humbug*; bizonyos hazai vállalatot nagy szavakkal pártolni, bizonyos lecsapolások által hajókázható eszernőket, az ország-nak nagy hasznót ígérni, s egészen más érdekeket s célt elérni, az *humbug*; tele szájjal hirdetni azt, mit magunk sem hiszünk, az *humbug* stb. Fájdalom, még elég van.

**) *Square*-nak nevezik az angolok, s szerintök az amerikaiak is városaikban a kisebb-nagyobb téreket, melyek fákkal, bokrokkal látják el, többnyire vasrostélyzattal vannak bekerítve. A pesti Széchenyi-liget nevezetnék például Angliában *Square*-nek. E szó egyébiránt négyzöveget jelent.

***) Többnyire Bálvány (*Eilanthus*) s szomorú füzfákkal s több fajta *hibiscus*- bokrokkal.

írók és a nemzet költői — kikerül Percezel szolt — nem csak muló tüntetésekért érdemelnek, minők a „Kazinczy-ünnepok“ valának,*) hanem folytonos hálás megemlékezést mindig és mindenütt, hol a nemzeti átalakulásról szó van.

Megemlékezést kivált azon a napon, melyet az élők a holtaknak szentelnek.

Évek óta nem volt oly nagy tömeg a kerepesuti temetőben, (pedig minden évben tömérdek mennek ki,) mint az idén. A kalaúz, mely oda viszi az embereket, egyiknél — szokás, a másiknál kegyelet. Mindenkinnek van ott eltemetve valakije, vagy a kis családi körből, vagy ama nagyobb, melyet a haza képez. A kinek itt senkije sincs, az maga is senki, mert bár egy számot képez a „lelkek“ összcírásában, de nem bírja az élet ama magasb kincsét, mely az elme gondolkozásában és a szív fenköltebb érzésében rejlik. És ez az áldás nincs mindig a finom ruhákhoz kötve. A hires síroknál látni lehet néha egyszerű munkásokat, szegény cselédeket, kik egymásnak magyarázgatják: ki volt, kit e márvány emlék jelöl. Az írók és politikusok azonban nem oly ismeretesek előttük, mint a színház halottjai.

Hegedüsné sirjánál, hol a márvány gúlán most is friss és mosolygó virágok emlékeztettek az ifjúság feledhetlen bájára, mely itt oly korán lett porrá, egy szegény asszonyt láttam imádkozni. Kérdezém: „talán rokona volt?“ — „Nem is ismerem — felelé — de láttam sokszor.“ — Ime, a karzat hívebben emlékezik, mint a páholy.

Ha lehet öröm a szomorúság e helyén, úgy az nem más, minthogy az elhunyt jelesek nincsenek itt elfeledve. Nem csaka család hozza el koszorúit, hanem a sokaság is áldásait és kegyeletét. A sok között csak egy-két sirt láttunk koszorútanul. A „Brankovics“ költőjéről, Obernyikről nem emlékezett meg senki. Nem emlékezett meg az öreg Szentpéteri fehér márvány emlékkövéről sem. Mind a két sirkő pusztán állt, mint egy néma szemrehányás. Pedig hány szívet rázott meg amaz, tragikai alkotásával, s hány kedélyt derített föl emez, mesteri játékkal? De nem maradt utánok senki, s sirhalmaik némán hirdetik, hogy a család többet ér, mint a közönség. Emez csak az élőknek tapsol, amaz sokáig könyezi halottját.

Az idei ünnep legfőbb vonása az a megemlékezés volt, melyben az ifjúság és volt-honvédek a függetlenségére harsogó vitézeit és a véritéletek

áldozatait részesíték. Az ifjak gyászlobogóval mentek ki, koszorút tűztek két honvédtiszti sírjára, fáklyákat gyújtottak rajta, megemlékeztek a nagy harc minden halottjáról, s meg ama fiatal társukról is, kit egy golyó ejtett el akkor, midőn több év előtt március 15-dikét ment ki ünnepelni a fiatalság. A honvédegylet is testületileg kereste föl az emlékezetes sírokat, melyek alatt vitézek és vértanúk pihennek. Ezek között egy, (a fiatal Woroniczky herecegé) gyászszal bevont nemzeti zászlóval volt földve. — Perényi Zsigmond, Csányi, Jubal, távolabb, félreső helyeken pihennek, de fölkeresték az ő nyughelyüket is sokan, mert a jók emléke sohasem vesz ki a nép szívéből.

Este ezer meg ezer lámpa fénye csillogott a sírokon mindenfelé. Néhol föliratok is ragyogtak, csillogó gúlák, színes üveglámpák, máshol csak egy kis szerény mécs. Bizony még ez sem az egyenlőség földje. Az lehet a föld alatt, de nem az a sírokon, hol egyik koszorúval van beborítva, míg a másikon egy kitört fakereszt és letaposott horpadás hirdeti, hogy nincs senki, a ki emlékezzék rá! S mind az a fény, mely ez estén a márvány-emlékek közt ragyog, s mind az a koszorú, mely a sírokat ellepi, nem hatja úgy meg a szívet, mint egy ily ketté tört kereszt. Ezek emlékeztetnek arra, hogy e márvány-emlékek és virágos sírok is egykor ép így el lesznek hagyva, és mindazok, a kikért most könyek hullnak, lassankint szintén kivesznek az emlékezetből, mely csupán azokhoz marad sokáig hű, kik nagy tettek, lángelme és rendkívüli erények által örökölték neveiket.

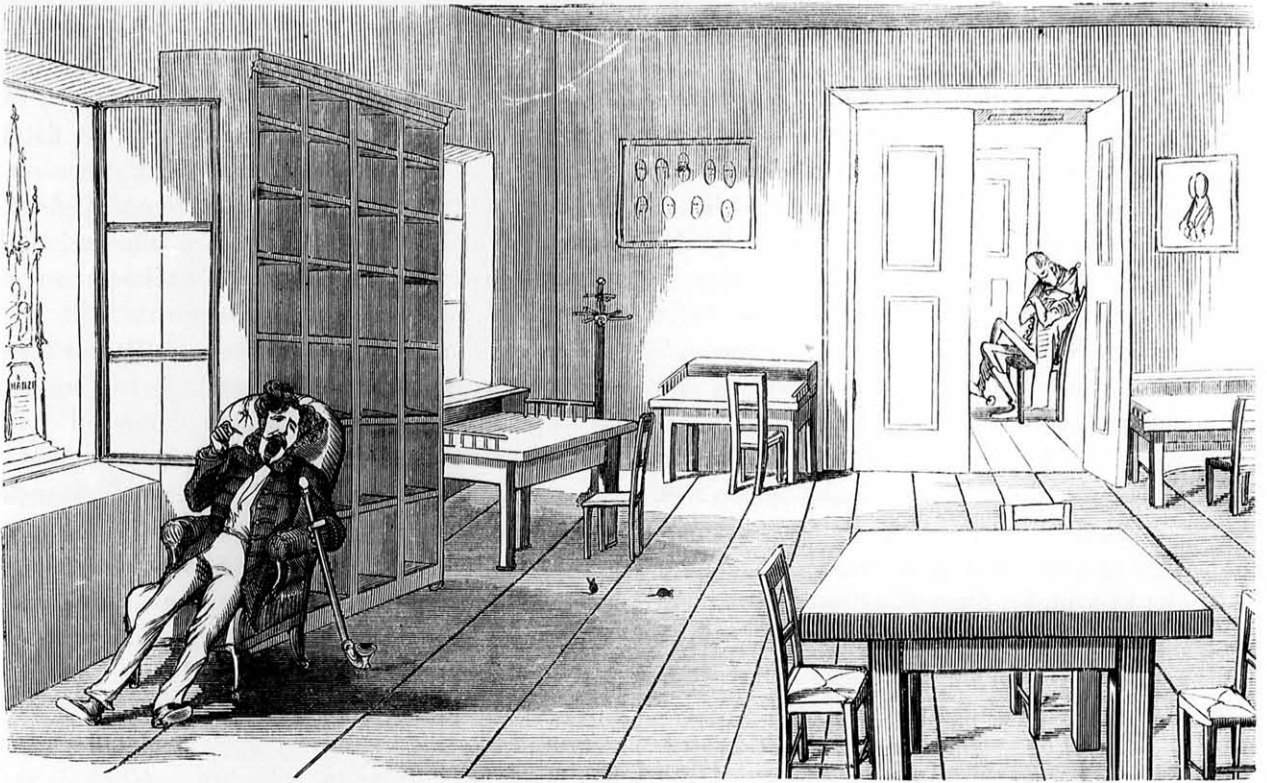
A pezsgő utcai élet egy jelenete is, mely szintén a hét keretébe tartozik, ép oly mély hatású volt a szívre, mint e temetői ünnep. A „nemzeti dalkör“ a mult hó utósóelőtti estéjén búcsúzenéllyel tisztelte meg *Rutkayné* asszonyt, ki újra elhagyja a hazát, hogy testvérehez: Kossuth Lajoshoz távozzék. Lehetlen mély részvét nélkül gondolni e hatalmas szellemű hazafira, kit az élet annyi csapása sújtott, míg majdnem egy magára maradt, idegen földön, reménytelenül. Elvesztve honát, nejét, leányát, kik örömei valának, az emberi hivatás folytán megválva két fiától is, kiknek pályájuk nem engedi, hogy folyvást atyjuk mellett maradjanak, már rég elvesztve másik két nővérét, s egymásután annyi sok bajtársat, barátot, — mindezt elgondolva — szívünk önkéntelenül utána kiált a távozó nővérnek: „siess, nemes asszony, és szereted balzsamával gyógyítsd a sebeket, melyeket a balsors egy ily nagy és érző szíven ütött!“

*) Kiténtetésnek merjük nevezni, miután az ünnepok hatása alatt sem mert vállalkozni senki a feledhetlen író összes műveinek kiadására, melyet maig sem bír egybegyűjtte irodalmunk.

MULT ÉS JELEN.

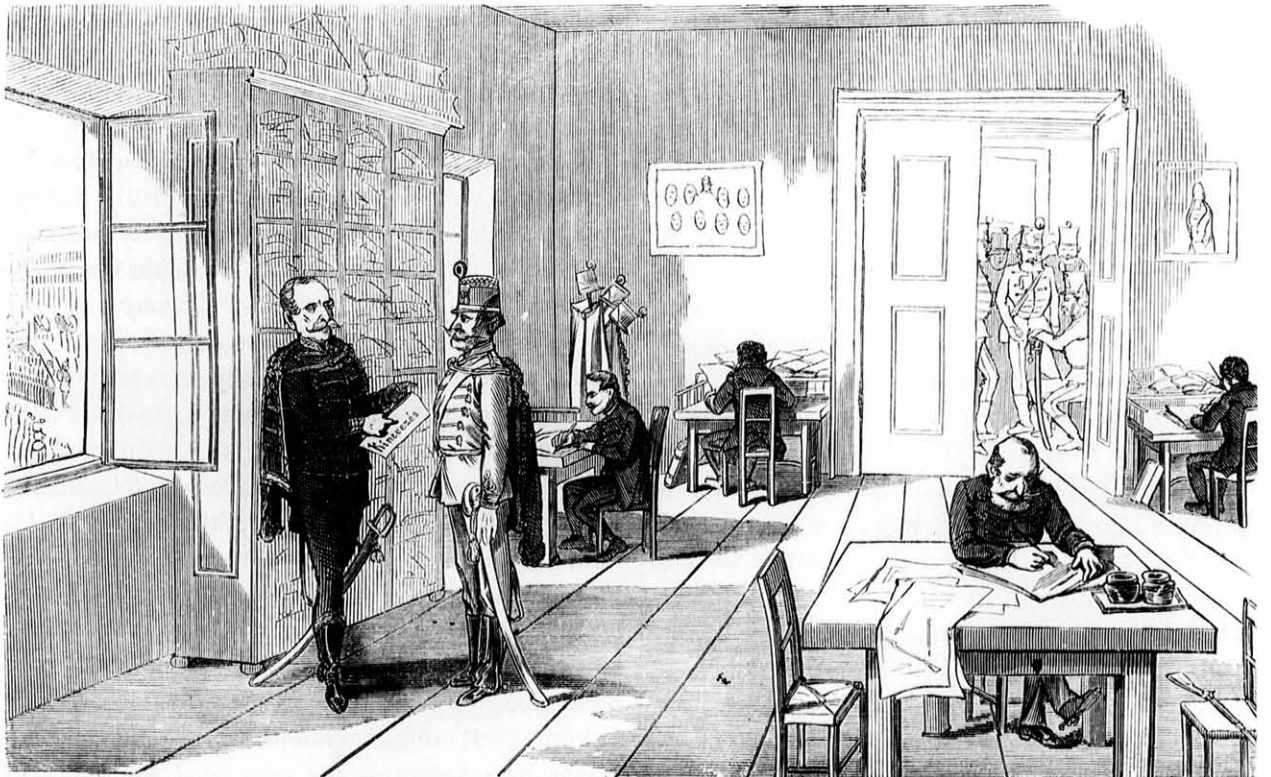
— Rajzolta: *Jankó János.* —

I.

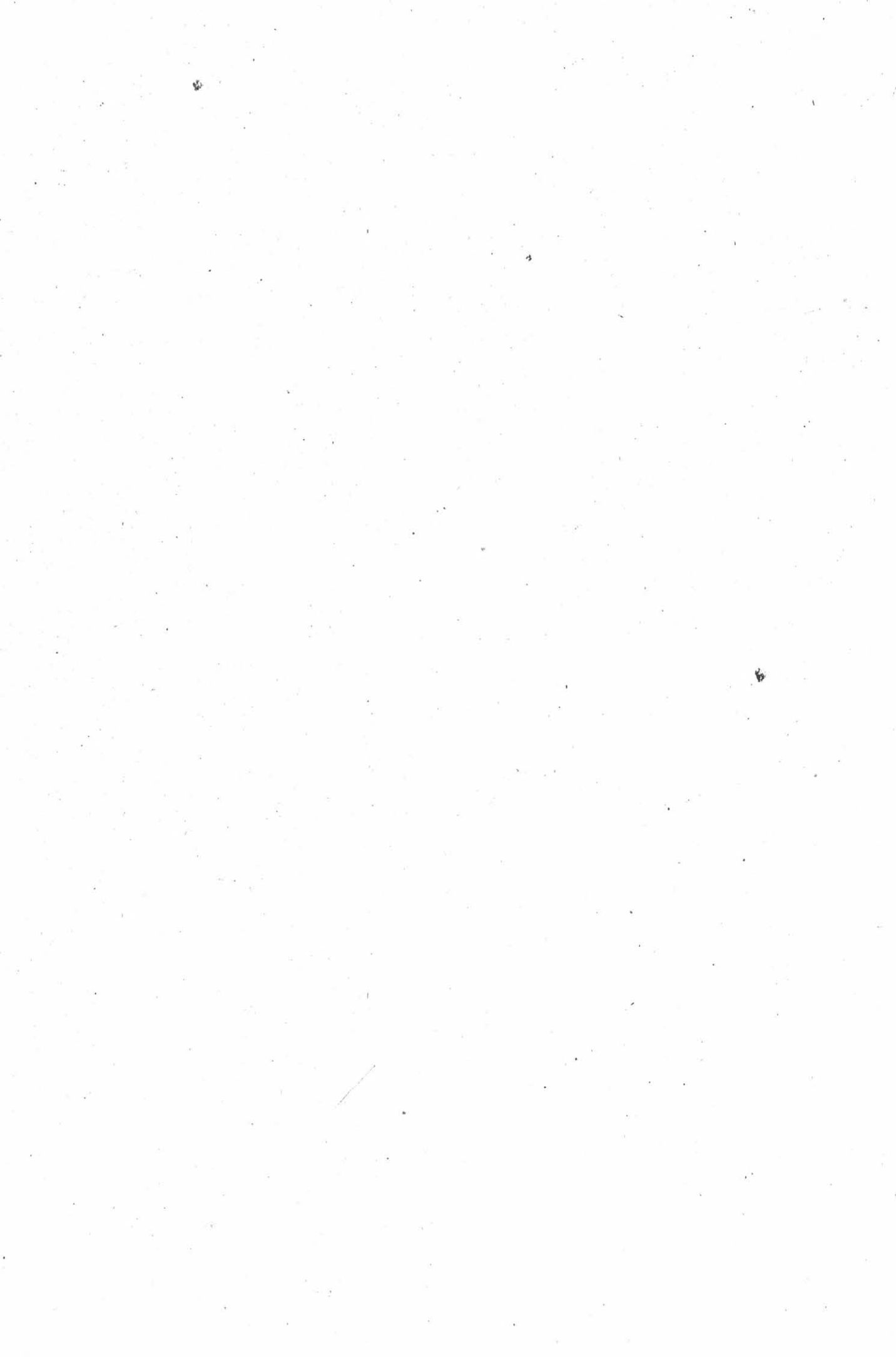

Honvédelmi miniszterünk most.

II.

Honvédelmi miniszterünk 1848-ban.

küldték. A mulát nő, ki Budán maradt, azt állítja, hogy 3 év óta áll Esterházy Oszkár szolgálatában, kinek felesége Jamaica leggazdagabb emberének lánya, s hogy gazdája 200 ftot adott neki, hogy szonnan Londonba visszautarhassék. — A bécsi rendőrségül hírvirat érkezék ide, azon megjegyzéssel, hogy Esterházy Oszkár, ki „de Pauch” előnevet is használ, osztrák katonatiszt volt, ki 1849-ben külföldre menekült s már tavaly jött Németországba Freudeville nevű nevével s a bajor rendőrség által „szédelgő” jeleztetett. Esterházy Oszkár igen folyékonyan beszél magyarul, németül, franciául, angolul.

(Batthyány özvegye.) Kossuth özvegyét, ki néhány nap múlva végkép elhagyja újra hazáját, a „nemzeti dalkör” má hó utolsó napjának estején szívesen látta meg. Bucsünnepej volt tehát ez, mely alkalommal Bobori Károly fejezte ki a távozó magyar nő fájdó érzelmeit. Midőn a dalkör Riegarnék pályanyertes és igen sikerült „Isten hozád távozó” című kurdalát éneklé, Ruttkayné asszony könyekben tört ki. Végre megjelent az ablakon. Morálényi Ilona kissaszony is, kinek és az unnepeit nőnek utoljagos éltetése után a közönség azon óhajnak hangos kifejezése mellett, hogy vajna mielőbb szeretett fivérével, Kossuth Lajos-ossal együtt térne vissza, a dalkör által sengett Kossuth-induló hangja mellett elszéledt.

(A belügyminisztérium) fennállása óta nov. 1-sejéig 23 ezer ügyet intézett el. Az egész minisztérium által elintézett tárgyak 200 ezer db körül járnak.

(A honvéd-alap részére) a főrendiháza tagjai közül közelebb következő adakozások folytak be. Öt ezreléku magán kötvényben adták: gróf Nádkó Kálmán 1000 ft, gróf Batthyány Odón 2000 ft, b. Fiáth Ercsno 500 ft, Rajner Pál 400 ft, Szathmáry-Király Pál 400 ft, gróf Bánffy Béla 300 ft, gróf Csáky Gyula 100 ft, b. Gerliczy Felix 500 ft és gróf Szapáry Gyula 300 ft. Állampapírban: Szende Béla 200 ft, b. Gerliczy Vince 500 ft, Mihályovits Miklós 200 ft, gr. Chotek Részó 400 ft, gróf Chotek Ottó 400 ft, b. Bánffy Daniel 200 ft, Biró László 200 ft, Pallavicini Alfons ögróf Lloyé részvényekben 12,500 ft. Készpénzben: Gróf Steinlein Ottó 50 ft, gr. Zichy-Ferraris Bódog 500 ft, gróf Batthyány Arthur 100 ft, Lipthay Endre évi kötelezettségből 50 ft.

(Ganz-budai híres vasútvonaljában) legközelebb a másszeredik öntöttvas vagon-kereket fogják önteni. 14 év előtt öntötték ugyanott a 16 első darabot, melyeket az állami vasútiya rendelt meg próbaköpen.

(Földváry Károlyt) a közelebb hazájába visszaváltott volt honvéd hős szívesen, mindenütt szívesen és kitüntetésekkel fogadják, s hol csak megjelen. Máj hó 25-én Kassán volt, hova testvére Sándor kíséretében érkezett. Megérkezését csak későn tudták meg, s így fogadásukra nem jelenhettek meg annyian, mint szeretnék volna. Kerpény János volt-honvéd ezredes üdvözölte, mire Földváry meghatva válaszolt. Beszéde végén el-tette a hást, a királyt és királynét s a minisztériumot. Ot is erősen megdöbbenék. Este pedig Hergloz Antal honvédegyleti főjegyzőnél (ki vités honvéddörnagy volt) barátiaságos estélyt tartottak.

(A dobosnái előljáróság) hírlápiilag sürgeti a rimassombati nagygyűlés alkalmával ott megfordult természetvizsgálókat és orvosokat, hogy fényképeiket igéretük szerint a városnak küldjék be.

(Gyilkosság és rablás.) Kolozsvárt e napokban egy Szekernyes nevű tehetsz kőművest öreg gondviselőnéjével együtt meggyilkolva találtak; s gyilkosok mintegy 2000 ft készpénzt s egyéb értékes tárgyakat vittek el. Alig terjedt el a borzasztó eset híre, s már azonnal új rablás merült föl: gróf Bethlen Józsefet rabolták ki mintegy 6—8000 forint értékig. Gyanítható, hogy Kolozsvárt szervezett rablóbanda feezkel.

(A polgári háborúságot sürgetik) a következő esetek is. Konti Fanni vidéki operai énekesnő az izraelita vallásra tér át, hogy egy izraelita fiatal emberhez mehessen nőül. Dalmoki Róza k. a. (szintén énekesnő) pedig N. Váradon a keresztény vallásra tér, hogy egy kereszténynyel léphessen oltár elé.

(A magyar borok Deákja.) Így nevezi a „Presse” a tokiái bort. Elég furcsa elnevezés.

(Katonai körökben beszélték), hogy ő felsége hazatérése után Napoleon császár egy osztrák ezred tulajdonosságával fog feiruháztatni.

(Ő felsége Párisban.) Király ő felsége e hó 4-én hagyta el Páris. A múlt pénteken Beust báró Londonba ment, honnan két napi időzés után tért vissza. Ő felségét mindentit a meleg rokonszenv kifejezéseivel fogadta a francia nép. E hó 28-ikán a városházán volt nagyszert lakoma, mely alkalommal Napoleon császár az osztrák császári párért smelt poharat, sajnálatát fejezván ki, egyszeremind, hogy Erzsébet császárné Párisba nem mehetett. Császár ő felsége erre azon megindultságát tolmácsolta, melyet a szíves fogadtatás kéltett benne. — Többi közt monda: „Midőn Nancyban őseim sírját látogattam meg, önmagamtól kérdem: nem tomethetők-e ide, e nagyszívű nemzet védelmére zlá helyezett sírba amaz egyenletlenséget, mely a művelődés és polgarosodás pályáján előhaladásra hivatott két birodalmat szétválasztotta.” — A király ezuttal nem ment Berlinbe. M. hó 27-én a rokkantak párisi patotáját látogatta meg, hol az épen ötkészenél levő rokkant katonák örömmajjal fogadták. E pompás berendezésű intézet nagyon meglepte a magas látogatót. Az nap délután maga kocszított ki a vincennesi löversenyre, polgári öltönyben s a becsületrend szalagjával. Beust báró és Andrássy gróf voltak vele. — Megtekintette ő felsége a Louvre kép- és szobor gyűjteményét is. — A francia főváros által rendezett díszlakomának alig akadhat párja. Csupa fény és pompa volt az. Az asztalt, melynél a koronás fők és nagy követek ültek, Páris városának mesés szep-ségi és értéki asztali készletei díszíték. Est 8 órakor ültek az asztalhoz. A francia császárné fejedelemünk és Lajos Viktor főherceg közt ült, Napoleon pedig a hollandi királyné és Metternich hercegné közt. Lakoma ajatt zene játszott s karok énekeltek. Tizenegy órakor volt vége. A városház előtti tér egész fényárban uszott. A tömeg ekkor sem maradt el üdvözlési sajjával. A felségek iránt a francia nép folyton és mindig kitüntető rokonszenvét. Még a „Siecle” című lap is, melynek iránya köztársasági, arra hívta föl híveit,

hogy az osztrák császárt a jelszóval üdvözöljék:
"Eljen az alkotmányos császár!"

* (*Oross nyelvtanok.*) Prágában az indóháznál közelebb gyanus csomagokat tartóztattak le, melyek az orosz-lengyel határ felől jöttek s oly egyén nevére voltak címezve, ki orosz irányú izgatások gyanujában áll. A csomagokban orosz könyvek voltak, legnagyobb számmal a sz. Pétervártt megjelent, s „minden szláv számára“ irt orosz nyelv-tan.

* (*Rómából érkezett legújabb hír szerint*) a francia katonák m. hó 30-án minden feltartóztatás nélkül vonultak be az örökvárosba.

* (*A mexikói köztársaság elnökévé,*) mint hallatszik, ujra Juarezet választották meg.

* (*A párisi világiállítás magyar osztályát*) közelebb Clotilde hercegnő, — Napoleon herceg neje — is meglátogatta. A hollandi királyné pedig már harmadszor tekinté végig. A muzeumi pompás régi ékszerek nagyon felkelték figyelmét.

* (*Alexandriából*) egy ott lakó hazánkfia a következő esetről tudósít, melyből az tűnik ki, hogy az osztrák konzulok szükség esetében ugyan rossz pártfogásban részesítik a magyar alattvalókat. Az eset következő: Egy Mondó Anna nevű csikszéki születésű, 26—28 éves, róm. k. vallásu magyar nő Alexandriában bort és egyéb szeszes italokat árulván, 150—200 font sterlingre (1540—2000 forint) menő vagyonkát szerzett magának. Október 10-én este azonban beállított hozzá két görög és elidőgált nála éjjel utánig. Ekkor, a várost már mély csönd borítván, a két görög megtámadta a szundikáló gazdasszonyt és megölte, szolgálóját pedig kényszeríté, hogy adja ki az asszony pénzét és ékszereit, melyekkel a gyilkosok odább állottak. A szolgáló most fölverte a szomszédságot, mely rögtön elhívta a „kavaszokat“ (török políciáj.) kiknek sikerült is a gonosztevőket elfogni, s tőlük elvenni a még meglevő 1380 frankot. Reggel aztán az esetet bejelentették az osztrák konzulátusnál, mely alá a meggyilkolt mint erdélyi születés tartozott s felszólították, hogy rokonok jelen nem lévén, a konzulátus temettesse el az asszonyt. De a konzulátus az asszony utlevelét kérte és miután utlevele nem volt, azt mondta, hogy ha nincs passus, nem lehet eltemettetni. És csakugyan nem temették el, úgy hogy egy hazánkfia kénytelen volt a török „zafiára“ (rendőri hivatalba) menni, mire ezen emberséges muzulmánok a szerencsétlen nőt késedelem nélkül eltemették.

* (*As aradi vertanúk*) emlékszojbrára folyton nőnek az adakozások. Az aradi gazdasági kiállítás idején pedig bazárt rendeznek a kegyeletes célra, mikor is fiatal hölgyek fogják árulni a tárgyakat. A bazár házi asszonya Purglyné urhölgy lesz.

Irodalom.

— (*Heckenast Gusztáv kiadásában megjelentek:*)

1. — *Görgey.* — Cáfolat Assermann honvédszere és miniszteri titkár védőiratára. — Irta Asbóth Lajos honvédtábornok. Ára 40 kr. — Testvérilapunk a „Heti Posta“ eddig már nyolc hírhűbb író művéből közzölt Görgey jellemzésére vonatkozó részleteket, melyek a hírhedt világsí szereplőt egyáltalán elítélik. Ezek ellenében Görgeynek csak egyetlen

védője akadt Assermann mostani miniszteri titkár urban, kinek érveit azonban Asbóth tábornok tisztelt munkatársunk jelen röpirata egészen lerombolja. Asbóth röpiratát is fogja a „Heti Posta“ ismertetni.

2. — *„A forradalom költségei,”* költemények és közlemények az 1848—49-ki szabadságharc idejéből, szerkeszti és kiadja Aldor Imre. Petőfi acélmetszeti arcképével. Ez ép oly gazdag, mint érdekes és tapintatosan szerkesztett gyűjtemény ára 2 ft.

3. — *„A szabadságharc története 1848—49-ben.”* Irta Vargyas Endre. Első füzet. Az egész mű ára 3 ft. Forradalmunk történetét ily népszerűen irt és képekkel ellátott füzetekben kiadni igen jó gondolat volt, mert most már a nép és a gyöngébb ifjúságnak is lesz kézi könyve, melyből azon nagy korszak nevezetes eseményei és indító okaival megismerkedhetik.

— (*„Alakítsunk sz. Imre-társulatot”*) című röpirat, illetőleg indítvány jelent meg Zentán Györffy Iván főtanítótól. E füzetke ára 20 kr s szerző a remélhető jövedelem fele részét a „Székely segélyző egyesület“ alapítókéje gyarapítására szánta.

Zeneművek.

— (*„Lajos bácsi dalai”*) címmel Rózsavölgyi és társánál négyes férfidalok jelentek meg a magyar dalárdák s ámára, úgy mint: a Kossuth-induló, Lajos bácsi azt izente, Hon és jösz te oly leverten jó pajtás, Reszket a fa levele és Lajos bácsi levelet irt. A nemzeti borítókos füzet külön lapon Kossuth Lajos arcképével van díszesítve. Ára 1 ft. 60 kr.

Szerkesztői üzenetek.

— *Győrre:* L. G-nak. Elfogultaknak mi sem hisszük magunkat s eljárásunkban lapunk kitűzött irányja szabályoz, mely legelső sorban a hazafias érzelmeket ápolni s a hasznos ismereteket terjeszteni törekszik.

— *Rimaszombatba:* Igen szép, de vonatkozását nem értenek mindenütt. Tárgyilagosságot szeretnénk, a melyet öntől már többször olvastunk.

— *Pozsonyba:* A vidéki tudósítás a „Heti Postában“ jött ki.

— *Talába:* dr. H-nak. Igen sajnáljuk, hogy a személyes találkozáshoz ez uttal sem lehetett szerencsénk.

— *K. Sz. M.* — A Vezúv újabbkori kitöréseiről már ábrákkal ellátott cikket is adtunk, s így tér hiányában a régiebbekről nem igen szólhatunk. A másik jön, a mint helye lesz. Egyébiránt olyakra, milyen a legutolsó volt, hamarabb kerülhet a sor.

— *Kassára:* I. Gy-nak. Hogy miért nem közöltük eddig a régieket, okát akkori szerkesztői üzenetünkben adtuk. Szeretnők, ha a mostanin sem kellene az apró javításokat tennünk.

— *Gyöngyöstre:* S. K-nak. A tiszafa igen szép ágát köszönjük s mert a természettudományi társulat megint megkezdé üléseit, azt közelebb a régiebb küldeményekkel együtt be fogjuk mutatni.

— *Küzdő-Eörsre:* Gy. F-nak. Nagyon igénybe vett lapunk afféle közleményeknek ritkán enged tért.

— *Szabadkára:* L. A-nak. Az istenitéletekről nem rég közlénk a „Heti Posta“ tárcájában egy cikket, mely különösen a hazai istenitéletekről is szól. A szerb népdal fordítása nem bir művészi kellékekkel. — Nem kellőleg frankirozott leveleiert mindig büntetésdíjt fizetünk.

— *Kolozsvárt:* K. J-nak. Afféle jóra való apróságok mindig szivesen látott vendégeink.

— *Sáros-Patakra:* L. Ö-nak. Ezeket nem adhatjuk.

A kiadóhivatal üzenete.

— *T. Buday József utász hadnagy urnak Kl-ban:* Ha még egy további évnegyedre történik előfizetés, akkor igen.

— *Te Szeitha József ref. lelkész urnak:* A kétszer kapottak árát, a 40 kr kiadóhivatalunkhoz sziveskedjék küldeni.

— *Csongrádra:* B-i Gerő urnak. Egy ftot s 30 kr csomagolási díjt.